

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Kossuth.

Hogy március huszadikának bús estéje eljött: jól ápolt, puha kezét Kossuth Ferencz ráteszi az ötezer koronás pohárra. A függetlenségi párt ujonnan beszerzett billikumának kerete: kuruc, de a lényege: bizánc. Nekünk úgy tetszik, ez nem a krisztusi és egyszersmind kemény Kossuth Lajos pohara, hanem a lágy, a luxusra hajló, nagyon is világos szemű fiúé. Jó ember ez és sok baja van, ne csudáljátok, ha könnyen sír és nézzetek szeretettel és elnézéssel a két nagy szemgolyó felé, amely nemzőjének emlékére ma bánatban fog úszni. És hallgassátok áhítattal a pártvezér szavait, amelyek elolvadnak a szájában és ellapúlnak a könnyen összeszoruló torkában, ám ezeknek a szavaknak formája bizantinus csak, a lényege: kuruc. Elegáns kuruc a fiú, de nem volt-e az Rákóczy Ferenc is? Némiképpen nyugat-európai az, de nem a nyugaton élt-e, nevedett-e ő, akinek mindenből van oklevele? Mégis hallgassátok a diplomás rajongót, aki a legfőbb tanára az apja kultuszának és nem rajta múlik, ha azt nem terjeszti, éleszti, tüzesíti jobban. Elég, ha el nem rontja. De nem rontja-e el? Most, most vigyázzatok!

Amíg beszél, mi hallgatjuk a csendet, amely támadt március huszadikának ama bús estéjén. A halál megtörtént. Esti tíz óra elmúlt és a kormányzó ott feküdt magas ágyán, az arca rózsaszín, az ajka mosolygó, harmónikus minden vonása, nyugodt és boldog. Ilyen szépen magyar ember még nem végezte! gondoltuk magunkban, amíg a néma

és ünnepi csendben ott szorongtunk azok között, akik a halottas szobát egyszerre elárasztották. A férfiak sírása verte keresztül a történeti pillanatot, amelyet szinte megennyhített az, hogy valahol sírt egy nő is. De mind többen és többen jöttek, olaszok, idegenek is és a fórum hőse kitárt ajtajú lakásban, a nyilvánosság részvétele mellett múlt ki. Még láthattuk az aggságában is csudaszép testnek utolsó rángásait, az Ember hörgött és rettegve hallgattuk. Megenyhül, elcsöndesedik, újra éled, újra szenved. Végre megpihen egészen és mi, akik megrendülve néztük elmulását, megennyhültünk abban a gondolatban, hogy íme volt egy magyar hős, aki megöregedett egy hitben, nem hasonlott meg magával a végén sem, kitartott az eszméje és cselekedete mellett mindvégiglen. Aki nagyunk van, mind oly szépen kezdi, hatalmasan folytatja, de jön egy pillanat, amikor szinte észrevétlenül puhulni, roppanni, változni, bánni és kiábrándulni kezd. És elkövetkezik az a hely, ahol megáll, még jó, ha vissza nem fordul és azt mondja: «Nem lehet tenni semmit!» «Ez a nemzet nehéz nemzet!» «Kevés a magyar!» «A dinasztia . . .» «Csináljanak a mit akarnak, nekem elég!»

Elmúlt, de ki nem ábrándult. Magában és nemzetében való isteni bizakodásában meg nem tört, bárha bölcsen belátta: valami közben jött. Félre állott, hogy maga mellett, hite mellett, nemzete mellett kitarthasson. Egy konzequens magyar és ebben a korban, ahol a következetesség bűnnek vétetik és büntetetik! Ő mérte magára a legszörnyűbb büntetést, azt, hogy az országot nála nélkül építették tovább! Hogy lángész volt, az semmi. Hogy jellem volt, az minden. És a magyar népnek, a parasztnak — és nem az úrnak — benne való hitét el nem lehet venni.

Ezek jutottak az eszünkbe akkor és ott Torinóban és most a magunk szegény, egy napra való krajcáros poharának minden keserűségét kiisszuk emlékezetére annak az egy alaknak, akiben ez a hitetlen magyar nép még hinni tud, de csak akkor, ha magában van.

B.

Beszélgetés Wlassics Gyulával

az új helyesírásról.

A nemzeti egységet és a magyar műveltséget szolgálta Wlassics kultuszminister, amikor az elmúlt héten ismert rendeletét a helyesírásról kiadta. Minisztereket dicsérni nem a mi kenyerünk, nem is valami különös élvezet, de ez a látszólag kicsiny ügy — amint azt más helyen kifejtjük — nagyfontosságú és az, aki benne rendet akar csinálni, érdemes cselekedetet végzett.

És ezért kértük föl a kultuszminisztert, hogy ismertessen meg bennünket alapelveivel, céljaival és reményeivel, amelyek őt e nagyfontosságú rendelet kiadásában vezették. A miniszter az országházbeli szobájában, elhalmozva sokféle munkájától, ezeket mondotta:

— Az új helyesírási szabályzatról s annak hatásáról akarja Ön véleményemet hallani? Sajnálom, hogy annyi időt, amennyit megérdemelne, temérdek munkám között nem szentelhetek most erre a fontos kérdésre.

Én nagy gondot fordítottam erre a kérdésre. A szakemberek elmondhatják, hogy hányszor zaklattam őket és hányszor iparkodtam a legjobbat a különféle vélemények közül kiválasztani. Azt hiszem, hogy a helyes középúton járok. Egyik irányban sem estem túlzásba. Az idegen szavak írásmódjában fölállított alapelvek mindenkit meggyőzhetnek, hogy a szélsőségek távol esnek rendeletemtől.

Talán hozzájárulok az eszmék tisztázásához, ha Önnek elmondom, mik erre nézve a felállított szabályok, mert sokan még nem is olvasták el, többen pedig félreértették.

Az idegen szóknak csak egy részét kell a magyaros kiejtés szerint írni, más részét azonban az idegen írásmód szerint.

Magyarosan kell írni azokat, amelyek a népnyelvében is közhasználatúak, pl. eklézsia, predikáció, kánikula, kolera, doktor, finánc; továbbá magyarosan kell írni azokat, melyek az irodalomban közhasználatúak, pl. akadémia, próza, frázis, muzeum, miniszter, kvóta, konzul, óda, fizika, filozófia.

Ez utóbbiak közül a teljesen magyaros írástól csak azokban térünk el, amelyekben ch vagy x van, ezt a két idegen betűt megtartjuk, pl. technikus, monarchia, anarchista, expedició és végre magyarosan kell írni a nem latin vagy görög betűkkel író népek nyelvéből való szavakat s a szláv és oláh szóknak eltérő betűjegyeit: pl. cár, számum, khán, vezír, szultán, zsivió, szetreaszka, cine mintye stb.

Ellenben az idegen írásmód szerint írjuk mindenképp az idegen fogalmak, intézmények, szokások stb. nevét, pl. renaissance, cercle, high life, cinquecento, lady, déjeuner, fin de siècle stb.; továbbá idegen írásmód szerint írjuk a nem közkeletű, tudományos és egyéb műszavakat, pl. praetor, quaestor, circulus vitiosus, adagio, fortissimo stb.; továbbá az idegen írásmód szerint írjuk az idegen nyelvű idézeteket, szólásmódot, közmondást, pl. audiatur et altera pars, conditio sine qua non. Továbbá a most említett két csoportba tartozó görög szavakat latinosan írjuk, de a c betű helyébe, mikor k-nak ejtjük, k-t teszünk, pl. archon, palaestra, anthologia, akropolis stb.

Az idegen tulajdonnevekre is általában azt a szabályt állítjuk fel, hogy a latin betűkkel író népek tulajdonneveit meghagyjuk változatlanul, egyéb népekét írjuk a kiejtés szerint. A görög nevek írására állítottunk fel több útbaigazító szabályt.

Két-három kérdésben megengedem a kétféle írásmódot is. Vannak, kik ezt határozatlannak mondják. Nem így van. Nézze csak át a francia és német hivatalos helyesírási szabályzatot, mennyivel több kérdésben engednek ezek két írásmódot, mint a mi szabályzatunk. A francia

helyesírási szabályokban hányszor olvashatjuk: «on tolérera», «on ne compta pas de faute». Ezt a néhány kérdést a tanításra és az irodalomra kell bízni. Átmeneti nehézségeket ily reformban nem lehet elkerülni.

Az erőszak ily természetű kérdésekben többet árt, mint használ. Az erőszak még nem erő. A vakmerőség még nem határozottság. Én nagy súlyt helyezek az egyöntetűségre, de kivételt nem tűrő szabályok alig léteznek. A szörszálhasogatásnak semmiben sem vagyok barátja. A helyesírásban sem. Az élet az átmeneti időben e néhány vagylagos kérdésben is majd megtalálja a helyes utat. Én minden elfogultság és előítélet nélkül nyúltam a kérdéshez és örvendek, hogy nagyban és egészben meglepődéssel fogadták a helyesírás új rendjét. Csak azt óhajtom, hogy az új szabályzatot minél többen az iskolán kívül is olvassák és tanulják meg. Hallomás és jelszavak hatása alatt ne ítéljenek. Már is találkoztam tekintélyes férfiakkal, kik a helyesírási szabályzatban olyant gáncsoltak, ami nincs benne. Például azt mondták, hogy «Shakespeare» helyett azt kell írni, hogy «Sekszpír», «déjeuner» helyett «dezsőné», «technikus» helyett «teknikus».

Ez utóbbiról egyik lap is így emlékezett meg.

Épen ellenkezője van a szabályzatban, mint azt Önnek előbb elmondtam.

Azt hiszem, nyelvünk ügyének használtunk a rendelettel.

A nyelv magyarságát is szolgáljuk, mert a meg nem honosodott idegen szavakat is csak akkor tartjuk használhatóknak, ha a fogalomra megfelelő magyar szavunk nincs. A helyesírási szabályzatot összekapcsoltam a nyelvtisztítással is. Még csak azt óhajtom, hogy nyelvünk mondat-szerkezetében is magyarosságra törekedjünk és a nyelv szellemét megrontó idegenszerűségeket kiküszöböljük.

Az új magyar helyesírás.

Írta: A. Z.

Sok mindene hiányzott eddig a magyarnak, csak éppen helyesírása nem hiányzott. Annyi helyesírásunk volt, a hányan vagyunk. Minden kabátos ember jogot formált rá, hogy a maga elvei szerint írjon helyesen, és tehetette, mert soha se találkozott két ember, aki vele szemben a helyesírás összes kérdéseire nézve egyetértett volna. Sőt több helyesírásunk volt, mint a hányan vagyunk. Némelyikünk többféleképpen írt helyesen, ahhoz képest, hogy hová szánta az írásművét. Példának okáért az író, aki hol egyszerű c-t használt, hol cz-t, hol egy szóba írta az «aki»-t, «ami»-t, hol külön választotta, s aki, ha folyóiratba írt, mintha a szóelemzés, ha pedig napilapba, mintha a fonetika elveit vallotta volna. Ha sokfelé írt az író, sokféle helyesírást produkált. Az újságok és a folyóiratok ugyanis, valamint egyes nyomdák, a helyesírás ügyét az egyöntetűség kedvéért házilag kezelték; mindegyik tartott egy házfelügyelőt, aki az írókat a házirendnek megfelelő helyesírásra kényszerítette, persze csak utólag, korrektor hatalmával. Az író nem törődött ezzel, miért makacsodott volna, mikor a helyesírás szabályaira mindenfelé a legféktelenebb anarchia uralkodik?! Szóval, a hány ház, annyi helyesírás. Természetesen, ha valahol, itt áll, hogy kevesebb több volna.

Tehát a helyesírásnak eddig is bővében voltunk és bizonyára nem ezen a téren való elmaradottságunk tette, ha Tokajtól Budáig nem boldog a magyar.

Most egygyel több helyesírásunk van. Wlassics miniszter néhány napja rendeletet bocsátott ki, mely szabályozza a z iskolai helyesírást.

Nyilvánvaló, hogy a rendelet nemcsak az iskolákra néz, s ha lányomnak szól, azt akarja, hogy menyem is

értsen belőle. Az ambíció világos: egységesé akarja tenni a magyar helyesírást.

Eléri-e ezt a célját: kétséges. De praktikus értéke mindenestre van a rendeletnek. T e k i n t é l y é v e l megszünteti azt a zűrzavart, mely eddig a helyesírás dolgában általános volt és már-már örökletesnek látszott; némi rendet állapít meg. A mihez ezer meg ezer tanár és még több tanuló kénytelen alkalmazkodni, ahhoz alkalmazkodni fognak mások is, s amit az idő folyamán az emberek nagy sokasága a megszokás erejénél fogva kénytelen-kelletlen magáévá tesz: az lassankint törvénynyé válik s e téren az akármilyen törvény is többet ér, mint a fejetlenség és a zűrzavar.

Éppen a tekintély volt az, mely ebben a dologban eddigelé teljesen hiányzott. Csak az akadémia tehetett volna szert ilyen tekintélyre, de az akadémia azzal, hogy e tekintetben is a merev «non possumus» álláspontjára helyezkedett, a fejlődő élet racionális követeléseivel szemben, önként lemondott arról, hogy szabályait általánosan elfogadják.

Az akadémia szabályai a szóelemzés és a hagyományok elvén alapultak s az akadémia ehhez az alapelvhez minden reakció ellenére makacsul ragaszkodott. Abban pedig nincs kétség, hogy a magyar helyesírásnak a kiejtés elvén kell alapulnia. Ezt már megmutatta az élet, mely meggyőzhette azokat is, akik a fonetika elve mellett szóló tudományos okokat sehogy se akarták méltányolni.

Az új szabályzatnak két nagy hibája van. Nem eléggé őszinte és nem eléggé határozott.

Nem eléggé őszinte, mert úgy hivatkozik az akadémia szabályaira, mint valami alaptörvényre, noha csak apróságokban ért egyet az akadémiai szabályokkal s a fődolgokban ellentétes álláspontra helyezkedik. (Az őszinteségnek ez a — bizonyára respektusból eredő — fogyatékosága újabb bizonytalanságok forrásává lehet.)

És nem eléggé határozott. Igen sok helyütt alternatív írásmódot enged meg. Az egyszerű c-t pártolja, de a cz-t sem hibáztatja. Kimondja, hogy az a k i, a m i, a m e l y összeírandók, de azt is, hogy: nem baj, ha valaki a ki-t és

a mit ír. Jobbnak tartja így: énvelem, őtőle, énbennem, de helyesnek mondja azt is, ha valaki így ír: énvelem, őtőle, énbennem.

(A szabályzat tervezője azzal védi ezt a határozatlanságát, hogy az átmeneti bajokat az ilyen reformokban egyáltalán nem lehet elkerülni s hogy nem lehet hibáztatni azt, amit a tanulók még éveken át fognak látni az eddigi jeles írókban s az akadémia kiadványaiban. Erre az álláspontra, helyezkedve azt is mondhatná, hogy: minden jól van úgy, a hogy van s minden helyesírás jó, ha jeles ember használja.)

De e két hibát nem tekintve, a szabályzat szerencsésen oldja meg feladatát. Ellentétben az akadémiával, helyes alapelvre: a fonetika álláspontjára helyezkedik.

Következésképpen eltér az akadémiától az egyik fődologban: az idegen szók írásáról szóló szabályokban. Itt így distingvál: az idegen szók egy részét magyaros kiejtés szerint, más részét az idegen írásmód szerint kell írni. Magyarosan: azokat, a melyek a nép nyelvében s a melyek az irodalomban közhasználatuak, továbbá a nem latin vagy görög betűkkel író népek nyelvéből való szavakat. Idegen írásmód szerint: az idegen fogalmak, intézmények stb. nevét, a nem közkeletű tudományos műszavakat és egyéb műszavakat; az utóbbi két pontba tartozó görög szavak latinosan írandók, de a c betű helyébe, mikor ez k-nak ejtődik, k-t kell tenni, pl. akropolis. (A legutóbbi szabály bizony szörszálhasogatás. A görög szavakat bátran írhatnók a magyaros kiejtés szerint).

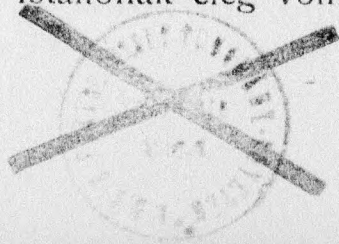
Helyes a szabályzatnak az a pontja, mely így szól: írásunk alapjául a műveltek hagyományos kiejtése szolgál. Miért kellene M ü n k e n-t írni, mikor e város nevét egyetlen egy művelt ember se mondja így?! A szabályzat f-re egyszerűsít minden ph-t, de a ch-t nem számúzi. Technikus-t, monarchiá-t ír, s nem kívánja, hogy krak-nak írjuk, amit mindenki krach-nak (krahhh-nak) mond. Hasonlóképpen megtartja az x-et is, amelyet egyesek az «egyszerűség kedvéért» ksz-nek akarnak írni. (Három betű egy helyett az egyszerűség kedvéért!)

Helyesen ajánlja a szabályzat a közhasználatú idegen szavak idegen képzésű származékainak kerülését s helyesen követeli, hogy az idegen tulajdonneveket úgy írjuk, a hogy az idegen maga írja. Azt a törekvést, mely Shakspeare nevét Sekszpír-re akarja egyszerűsíteni, s Benjamin Constant-t Szilárd Béni-nek nevezi ki, míg mi magunk Eötvös-t és Beöthy-t írunk, a szabályzat, igen bölcsen, nem vette figyelembe.

Annyi bizonyos, hogy könnyen alkalmazkodhatunk ehhez a cseppet se radikális, józan és nem is bonyodalmas szabályzathoz. Kár, hogy a szabályzat maga is nagyon alkalmazkodik.

A NÉMET KACÉRKODIK. Mi magyarok olyan hiúk és éhesek vagyunk arra, hogy észrevegyenek bennünket, mint a süldő leányok. Soha angol, német vagy francia lapnak nem jut eszébe megírni, ez vagy az a globetrotter, ez vagy az az idegen ujság hogyan vélekedik a nemzetéről. Nálunk tudvalevőleg hasábokon szokták regisztrálni a «Krehfelder Localzeitung»-nak, vagy Ch. G. Pumkins szappanutazó úrnak elismerő megjegyzéseit s a közönség hízik tőlük. Hát még ha véletlenül igazán jelentős nyilatkozatok történnek rólunk a külföldön! Magunk előtt látjuk a holnapi lapok vezércikkeit, melyek Bülov gróf birodalmi kancellár beszéde körül lejtének. Lássátok, ilyen hű barátaink ők, s ilyen nagyok vagyunk mi. Tudják rólunk s majdnem természetesnek találják, hogy nemzet vagyunk, hogy állam vagyunk, felnőtt nemzet, — maholnap már hosszú ruhát kapunk s kissasszonynak fognak szólítani.

Ne tessék félreérteni; mi is elismerjük, hogy Bülov gróf nyilatkozatai nagyon szeretetreméltó és kedves dolgok, sőt a hasznosságukat is elismerjük, egy irányban. A Bülov gróf szavait meghallják ott is, ahol az osztrák tudósok, írók, hírlapírók és politikusok hazudozásainak sikerült mirőlunk a legtévesebb nézeteket kelteniök. De ez aztán minden. Különösen megtisztelve nem érezzük magunkat azáltal, hogy a kancellár nem akar beleavatkozni a belügyeinkbe. De semmi jót nem várunk a nyilatkozataitól a monarchiában való viszonyunk tekintetében. Amit Bülov ezekről mondott, az mind igaz, ellenben a gróf nyilatkozatainak annyi a lólába, hogy akár egy egész istállónak elég volna. Végezzünk elő-

ször az apróbbakkal. Ezeket nem ama kijelentésekben találjuk, amiket a kancellár elmondott, hanem azokban, amiket nem mondott el. Egy árva szóval sem mondta, hogy amivel bennünket a birodalmi gyűlésen vádoltak, nem igaz. És azt se mondta, hogy ha pedig igaz volna, akkor mi csak annyit tennénk, sőt mindenesetre kevesebbet, mint amennyit ő és ők a maguk lengyeleivel tesznek, holott nekik ilyesmire a néhány százezer lengyellel szemben nincs szükségük, nekünk viszont a pár millió németünkkel szemben szükségünk lehet. Ha ezeket elmondja Bülov, ezzel használ nekünk a németországi közvéleményben garázdálkodó hangadók ellenében. De Bülov gróf ezt nem akarja, ő azt akarja, hogy minél gyakrabban legyen alkalma bennünket megvédeni. Hiszen félig-meddig be is vallották a félhivatalos jelentésben, hogy a birodalmi gyűlés magyar divertissementje előre megcsinált sűgópéldány szerint folyt le. És hogy a kancellárt ama Hasse kirohanásától nem is lényegbeli, hanem inkább formai és illendőségi véleményeltérések választották el, annak bizonyossága az a másik lóláb, hogy ő kegyelmessége, a németek esze, még tévedésből sem nevezte a mi szász polgártársainkat magyar alattvalóknak, egy idegen állam polgárainak, hanem honfitársainak, fajrokonainak s egy idegen állam lakóinak, akiket sajnál, csak épen hogy nem segíthet rajtuk, — talán csak ez időszerint.

De mindez csak afféle túlságos érzékenykedésnek látszanék, ami illik a fentebb érintett bakfischhoz, — a legnagyobb lóláb nélkül, mely végkép megsántítja a magyart portáló délceg paripát. A német, amióta nagy lett, úgy is mint nemzet, úgy is mint társadalom, úgy is mint egyén, olyan, mint a krájzlerből lett milliomos, aki mindentől seftet csinál, s mindent seftből csinál; kicsi seft, nagy seft — mindegy, de valami haszonnak mindentől ki kell látszania. Ezért nem állhatják ki az egész világon. Mikor a német velünk ily tüntetően paroláz, annak mi megfogjuk adni az árát, alighanem a kereskedelmi szerződésekben. Ám nem erről van szó. Gondolunk mi egyebet is. Mostanában erősen beszélnek, hogy a német előkelő körökben nagy rokonszenvvel viseltetnek a magyar protestánsok iránt és vice versa. Hallottuk, hogy egy kis német herceg, Eitel Frigyes a neve, és foglalkozásra nézve az Imperator-Rex másodszülött fia, magyarul tanult, vagy talán tud is. No és most halljuk azt a balzsamos, részegítő kijelentést a legnagyobb hangú német szájból, hogy a németeknek mi vagyunk a szövetségesei, a monarkiában minket illet a döntő szerep,

sőt, hogy ők, a nagy, rettentő hatalmu németek akarják, hogy mi a monarkia keretén belül lehetőleg fontos állást foglaljunk el (ez mintha egy kis beavatkozás is volna). Az osztrákokról pedig semmi, — vagy pedig a sorok között olvasható lenézés, kicsinylés. Hát az ilyesmit nem adják ingyen. Ezek a németek számítanak ránk, jobban tán, mint szövetségesekre szokás. Talán nem nekünk fog eszünkbe jutni egyedül, hogy összehasonlítást tegyünk abban, hogyan beszélnek rólunk és alkotmányos jogainkról a német mérvadó körök, és hogyan beszélnek ezekről Ausztriában és még valahol. S folytatva az összehasonlítást: hogyan értékelik ama mérvadó körök az osztrákok és a magyarok viszonylagos értékét és hogyan értékelik azt másvalahol.

Mi ezekhez nem teszünk semmit. Kombináljon kiki a maga gusztusa szerint úgy, ahogy az örmény kombinált, aki a feleségét tettenérte a huszártiszttel. Csak egyet jegyzünk meg: mi a mi dinasztiánkat egyelőre szeretjük a magunk módja szerint, ám a Vilmos császár dinasztiáját csak messziről, igen messziről.

AZ OBSTRUKCIÓ — SZÁMOKBAN. Az obstrukción is beteljesül a régi közmondás: sokszor költötték holt hírét, annál hosszabb életű. Január 24-én kezdte az ellenzék az újoncjavaslatok ellen az obstrukciót s azóta váltakozó érdekességgel folyik negyvenkét ülésen át. A vitarendező már eddig is ötvennél több szónokot küldtek a tűzbe és csaknem ugyanennyire számítanak még. Mert ne tessék a néppártról se megfélekezni. Ezek az urak ugyanis nem «obstruálnak», ami nem volt akadálya annak, hogy eddig is már a párt egyharmadát megszólaltatták. Amióta a Singer-kartársunkesetével megindult az obstrukciós vita, a legkülönbébb jogcímen, napirend előtt, alatt és dacára, házszabályok, félreértések, személyes megtámadtatások címén a szabadelvűpárt részéről — bár ez aligha volt céljuk — huszonnyolc képviselő hatvan-nyolcszor szólalt fel. Maga a kormányelnök ily címen huszonöt-ször beszélt. A Kossuth-pártról huszonhat szónok ötvenháromszor, a néppártról kilenc szónok huszonnégyszer, az Ugron-töredék részéről nyolcz szónok tizenháromszor beszélt ilyen címen, a Vázsonyi-pártról egy szónok egyszer

s végül két pártonkívüli háromszor. Tehát összesen napi-
renden kívül különféle címeken százhetvenkét beszé-
det kellett a Háznak meghallgatnia. És itt nem is vesszük
számításba a három zárt ülésen elmondott harmincöt beszé-
det. Interpellációk révén is harminchárom beszédet és tizen-
nyolc miniszteri választ kellett meghallgatni. Ezek a számok
még mind a véderővitán kívül eső beszédekre vonatkoznak.
Mert magában a véderővitában nyolcvanegy beszéd hang-
zott már el. Ebből ötvennél többet a függetlenségi pártról
mondtak el. Az eddigi obstrukció folyamán a miniszterelnök
egymaga negyvenháromszor szólalt fel. Eddig már ötvenhat
határozati javaslat is fekszik a Ház asztalán s valamennyi tíz
aláírással a zárszó jogát is biztosítja benyújtójának. A jövő
héttől kezdve esetleg már a technikai obstrukció napjai követ-
keznek. Írjuk tehát reá az eddig beszédekkel vívott obstrukció
e határkövére azt a statisztikai igazságot, hogy már mostanig
nyolcszázharmincnyolcezer nyolcszázhuszon-
hét szó hangzott el az obstrukciós csatán.

A KOCSIVEZETŐ. Az új híd sem igazi híd addig, míg
karfáján nem veti keresztül magát valami szegény, nyomorult
életűnt. S a 331-es kocsivezetőnek, aki három hónapja, hogy
a villamos-társaság szolgálatába állt, szintén csak most volt
a fölavatása, most vasárnap, amikor agyongázolt egy embert.
Az emberek, ott a körúton, összecsődültek és bambán, megren-
dülve, szörnyűködve nézték az elfolyó vért, Bélaváry-Burchard
Gusztáv összeroncsolt testét, törzsétől elszakított fejét, szét-
darabolt tagjait. Az aggastyán meghalt, hetvenhárom esztendő
volt, túl a vágyak, az ábrándok és álmodozások idején, — az
öregúrnak kivégzett testével békesség és megnyugvás legyen.
Elszálló lelke után küldjük el egy résztvevő gondolatunkat,
mint ahogy mindenki után elküldjük, aki idejének letelte előtt
erőszakosan meghal. De a huszonnégy éves 331-es itt maradt,
itt a földön, pihegve, reszkette és élve, s indulóban a börtön felé,
hogy megbűnhödjék ártatlan áldozata kivégzéseért. Azonnal vit-

ték a rendőrségre s ott mindjobban háttérbe szorult belőle az, a mi numerus, hogy átengedje helyét annak, ami belőle ember, megfogható és felelősségre vonható. Fejszés Elek, halljuk a védekezést! Másnapra azonban akadt tizennégy buzgó ember, aki tanúul jelentkezett és bizonyította, hogy a kocsivezető a katasztrófáról nem tehet. Csöngetett, fékezett, megtett mindent. Az áldozat csak maga oka szerencsétlenségének. Akadtak rosszhiszeműek, — ama rosszhiszeműek, akik eredettől fogva és minden áron azok: természetesen most sem maradhattak el, — akik azt állították, hogy e tanúk a vállalat állandó alkalmazottai, akik adandó alkalommal mindig jelentkeznek a mentő tanúzásra. Mert a vállalat semmi esetre sem rövidítetteti meg magát; és kártérítést kellene fizetni, meg hasonlókat... De e rosszhiszeműeket senki sem veszi komolyan. Így azután az eset rendőri része körülbelül el is intéztetett. Megállapították, hogy Fejszés Eleket mulasztás nem terheli; senki sem hibás s hogy legföljebb a sorssal lehetne pörbe szállni frivol játékaikért, ama véletleneikért és nevetségesen kicsiny eshetőségeikért, amelyek felsorolása és fölpanaszlása sok évszázados közhelye az életről való bölcselkedésnek. Közhelye, de igazsága is. Mert ha Bélaváry-Burchard Gusztáv találkozik egy régi ismerősével és szóba áll vele, ha megáll egy kirakat előtt, hogy színes cifraságait megnézzé, ha keztyűjét valamicskével lassabban húzza föl, ha hazuról egy perccel később, vagy korábban indul el... Ez eshetőségek egyike sem következett be. Éppen akkor kellett a síneken keresztülmennie, mikor a 190-es számú kocsí arra elrobogott. S a gondolkodó ökölbe szorított kézzel érzi újra nagy tehetetlenségét, vérlázító gyöngeségét a végzettel szemben. És itt pontot lehetne tenni, mint ahogy az elemi csapások a maguk rideg kegyetlenségökben nem törődnek a bírálattal. Csakhogy azok, akik a végső igazságokat keresik, nem hisznek a végzetben. A sors-tragédia mázát lekaparják és mögötte legtöbbször találnak is valamely megdöbbenő, lappangva bujkáló okozatot, amelyből végső következmény gyanánt megtalálják az igazi bűnöst, akit torkon lehet ragadni. Lássuk csak. Vasárnap volt a katasztrófa és kedden már a 331-es újra «kocsin volt», újra vezette a villamost. Találkoztunk vele.

Egykedvűen, nyugodtan, közömbösen beszélt a szerencsétlenségéről. Mert nem tehet róla — mondta. — Hogy nem tűnik-e föl előtte éjjelente a véresre roncsolt ember képe?

— Nem! — felelte — mert a lelkiismeretem nyugodt.

— Bizonyos, hogy megtett mindent? Csöngetett, fékezett?

— Bizonyos.

— Talán már nem is emlékszik egészen bizonyosan az esetre. Egy szempillantás lehetett az egész...

Vállat vont, mint aki azt mondja, hogy ilyen bonyolult kérdésekhez ő nem ért, nem tud ezekre mit válaszolni. Aztán: ő meg van elégedve, a villamos társasággal, nem bírálja. De válaszolunk mi: nem színezve, egyszerűen, mert ezek a tények magukért beszélnek. Fejszés Eleknek havi harminchat forint fizetése van. Ezért a pénzért olyan munkát kell végeznie, mint a baromnak. A szerencsétlenséget megelőző napokon a következő szolgálata volt:

Csütörtökön: hajnali 5 óra 20 perctől, éjjeli 12 óra 10 percig.

Pénteken: " 5 " 10 " " 12 " 20 "

Szombaton: " 5 " 40 " esti 8 " 40 "

Vasárnap: " 5 " 10 " — — — — —

A vasárnapi szolgálatot nem fejezte be, mert délutáni négykor történt a szerencsétlenség. Fejszés Elek tehát naponta — a pihenő időt leszámítva — 15 óra munkát végezett, de néha 17-et is, igaz, viszont néha csak 14-et. Mikor éjszaka hazatér, bután és összetörve, szörnyű fáradtságot érez a hátában s a két karjában; alig tudja kiszívni az egy pipa dohányját, és vetkezés közben meg-megremeg a lába. Azután ágyba dől és 3—4 órai alvás után ismét talpon kell lennie, mert ha csak két másodperccel is megkésik, irgalmatlanul megbüntetik; visszaesés esetén pedig elbocsátják. És mihez kezd akkor? Jó, Fejszésnek még nincs családja. De mit csináljanak a hatgyerekes Szabók és Kovácsok, beteg feleségükkel, iszonyú lakbérükkel, lázongó gyomrukkal? Igaz, ezeknek már több a fizetésük 36 forintnál, aszerint, hogy ki milyen régen van a vállalatnál. Némelyiknek 37 forintja is van, sőt 39 is, meg 40 is! Negyven forint egy évben 480-at tesz ki; ebből 140 a házbér, legalább negyven forint kell lábbelire, keztyűre, télen meleg alsóruhára,

mert decemberben, mikor a hőmérő husz fokot mutat a fagy-pont alatt, a nyitott kocsin harminc és harmincöt fok hideg van, az embernek lefagy az orra, meg a füle... Mi marad egyébre? Borzongva rázkódik össze az olvasó. Baromi munkát végeznek ezek az emberek, 36 forintért, és ugyane 36 forintért viselik azt a felelősséget, hogy ha a fűrgén siető gyalogjáró nem elővigyázatos, elütik, elgázolják s akkor még be is csukják őket. Ezek a számozott állatok a sétáló, elbáméskodó, tovasiető emberek fejével játszanak, meg a magukéval — havi 36 forintért. Ezek a számozott állatok odaadják a két egészséges karjukat, a munkaerejüket, az ifjuságukat, az egészségüket, az életüket — havi 36 pengőért. Az ebédjük bableves, és krumpli, rosszabb, mint a téglahordó tótoké; és írni, olvasni, számolni kell tudniok, és vizsgázniok kell. A legtöbb idő, amit e szolgálat, s ez élelmezés mellett ebben a munkában eltölthetnek, nyolc esztendő. Nyolc év után e számozott, egyenruhás barmok letörnek, mint a szép virág, amelynek fejére sétapácával rásuhintottak. Nyolc év után ez egykor szép, délceg, sudár, dagadó mellű fiúkból: kiszaradt, megtört, kiapadt erejű emberek lesznek. A karjuk petyhüdt, a szemök meggyöngült, az éberségük és óvatosságuk energiája kimerült a megfeszített vigyázatban. Már nem pontosak. A vállalat hamarosan konstatálja hasznavehetetlenségüket. És elbocsátja őket.

AZ ÚJ KERESZTES HÁBORÚ. Konstatinápolyi levél. Mostanság, mikor újból felszinre került a keleti kérdés, minden vád a törökök ellen fordul, akikre vagy tudatlanságból, vagy rosszakarattól, vagy gyűlöletből ráfognak, hogy okai a rémítő mészárlásoknak és a barbár kegyetlenségeknek. Beavatott politikai körökben régóta tisztán látják, hogy ebben a kereszténység által indított tollháborúban a törököket csak azért támadják olyan hevesen, mert muzulmánok, mert a keresztény Európa azt hiszi, hogy az izlamizmus akadályozza a reformok létesítését és a művelődés haladását. A legtöbb európai író is, a muzulmán népek mai állapotából ítélve, azt következteti, hogy a mohamedán vallás a haladás akadálya. Ez az okoskodás teljesen téves és a kiindulás ha nem is hamis, de mindenesetre tökéletlen. Mert az izlamiz-

mus régi története és régi állapota a világtörténelemben óriási tért tölt be s míg Európa, dacára a kereszténységnek, minden haladás és minden művelődés nélkül állott, az izlamizmus olyan kulturával, olyan művekkel ajándékozta meg az emberiséget, a milyenek csak az akkori kor színvonalán tőlük tellett. Egyébként, aki mélyebben belehatolt a muzulmán vallás lényegébe, nem ismerheti félre, hogy ez a vallás nem áll a haladás útjában. Ennélfogva teljesen hamis és téves dolog a muzulmán nép hanyatlását vallásában, vagyis az izlamizmusban keresni. Ha a kulturát elsősorban az emberi értelem és szellem hatalmának tisztelete segíti előre, úgy az emberi jogok tiszteletében éppen a muzulmán vallás az, amely első helyen áll. Az izlamizmusnak rohamos és nagymérvű haladása a régebbi századokban az európai kereszténységnek nem csak figyelmét, hanem félelmét is fölkelte. Ez az aggodalom, ez a félelem szülte a keresztes háborukat is. Az a nyomás, mely ma a törökökre és az ottomán császárságra nehezedik, nem más, mint egy modern keresztes háború. Az izlamizmusra minden oldalról nyomást gyakorolnak, és minthogy az ottomán birodalom az egyedüli hatalmas és számottevő a jelenlegi muzulmán államok között, azt hiszik, hogy ha meggyengítik, az egész izlamizmuson nagy sebet ejtenek. Pedig a törökök ép az ellenkezőjét tették annak, amit rájuk fognak; nemcsak társas existenciájukat, hanem polgári és egyházi jogait, vallásukat, nyelvüket és törvényeiket is meghagyták a védnökségük alatt élő kis nemzetségeknek. Az ottomán nemzet régóta bizonyítja tetteivel jóakarátát, igyekezetét. A nagy Resid pasa ideje óta óriási haladást tett, egyrészt különböző elemek összegyűjtésében, egyesítésében, másrészt pedig mindabban, ami meghazudtolja az ellene irányuló igazságtalan vádakat, Törökország és az ottománok barátainak igaz öröme. De éppen azok, akik a kereszténység védőinek tartják magukat, igyekeztek mindenképen megfosztani ezt a jóakaratot gyümölcseitől. Fájdalom, az ottomán birodalom diplomatái nem lehettek eléggé erélyesek és értelmesek, hogy mindez intrikák eredményét megghiusítsák. Kétségtelen azonban, hogy még elnyerjük jogainkat, abban a korban, melyben a történelmet részrehajlás nélkül írják. Csak az a kár, hogy nem igen fogjuk hasznát vehetni ennek a történelemnek, mely egyedül fogja kimondani a világos, tiszta, részrehajlatlan igazságot.

Ahmed Dsevdet Efendi.

Gyermekkori emlékeim.

Írta: Gárdonyi Géza.

Apró emlékezések.

Egy kisleány képes kockával ajándékozott meg a dedóban. A kocka kopott volt már és piszkos, de azért nekem tetszett, mert kockám nem volt soha.

Apám szigorúan kivallatott, hogy hol vettem a kockát, s rám parancsolt, hogy délután adjam vissza.

Ez volt az első szigorú hangja hozzám.

Egy Lencsi nevű leány járt át hozzánk Bürgermeisteréktől. Vidám volt és fürge, és szívesen játszott velünk. A neve onnan maradt az eszemben, hogy mindig tünődtem: hogyan lehet valakinek ilyen furcsa neve?

Apám egyszer éjjel érkezett haza a vasútról. Én csak reggel tudtam meg, hogy hazaérkezett. Amint felébredek és mászkálok a szobában, az asztalon egy tányért és rajta papirost találok. Megszagolom a papirost és félig sírva, félig megbotránkozással, szemrehányó hangon mondom az apámnak:

— Papa, maga halt ett!

A Rózsa-utcában.

1868 nyarán Székesfejérvárról Budapestre költöztünk, ahol a Rózsa-utcában bérelt az apám egy egyszobás lakást. Ő maga nem volt velünk: az egész nyarat Szarvason töltötte, ahol valami gazdaságban csépett.

(Megjegyzem, hogy az évszámokat mindenütt az apám hátrahagyott néhány iratából tudom, valamint azt is, hogy ő

mikor hol járt. Ezek a rövid beszúrák azonban olyanok mint a rajzszegek a papiros szélén: nem tartoznak a rajzhoz, de azért kellnek.)

A rózsautcai ház kis földszintes épület volt. Nem lakott benne más, mint Böszörményiek, meg hátul egy olasz szalámi-gyáros. Böszörményiek apámnak régi ismerősei voltak. (Az öreg a szabadságháború idején apám fegyvergyárában dolgozott.)

A háznak udvara volt, de kicsi és kövezett. Hátul a szalámi-műhelyből orrbénító csúnya szag dőlt ki olykor az udvarra.

Egy leány is lakott velünk, anyám vendégeként, egy szállógyöröki nagy leány, Markovics Mária nevezetű. Azért jött hozzánk, hogy anyámtól varrni tanuljon.

Emlékszem rá, hogy kellemes arcú, fekete szemű, kerekkepű barna nő volt; komoly és csendes, s mihozzánk gyermekekhez nyájas. De nem az a mosolygó nyájaság volt benne, mint a nőknél általánosan szokott lenni, hanem olyan apácás komoly nyájaság.

Nekem gyermekkoromban a torkom fájt gyakran. Az orvos torokgyíknak mondotta, s valami lenkását, mustármagot vagy mit rendelt, hogy azzal borogassanak. Itt is elővett ez a betegség, s én hosszú ideig feküdtem. Emlékszem a képre, mikor ott fekszem bágyadtan az ágyban, s a vendégleány az asztalnál áll sötétkék ruhában, s keni nekem komoly képpel egy fehér kendő közepére a gyűlölt meleg pépet.

Azután, hogy felgyógyultam, kijártunk a városligetbe sétálni. Ott, ahol most a fasori nyaralók pompáznak, már álltak a vén gesztenyefák, de a nyaralók helyén kerítetlen kaszálók terültek el és kedves illattal árasztották el esténként a környéket.

Vasárnaponként a gyepen és e kaszálókon sok embercsoportot lehetett látni. Mink is letelepedtünk egy nagy kendőre és én kedvemre futkoztam.

Egyszer elmentünk a komédiásokhoz is. Ott bizonyára sok mindent láttam, de csak egy mutatvány ragadt meg az

emlékezetemben: egy trikóba öltözött hat éves kis fiú futott elő és a kiterített szőnyegen szétcsusztatta lassan-lassan a két lábát, mígnem a törzse is leereszkedett a szőnyegre.

Ez nekem kellemetlen látvány volt.

Az éjféli látogató.

Egyszer lóvonaton mentünk valahova. Olévit nem volt szabad felvennünk, hát a kis kutya a kocsi után szaladt.

Mikor leszálltunk, Olévit hiába kerestük. Vártunk is rá, nem jött elő.

Gondoltuk: majd haza talál, de elmúlt a második, harmadik nap is, — Olévi nem jött.

Már bizonyos, hogy a pecér fogta el.

A harmadik nap éjszakáján erősen verte valaki a kaput. Kis kapu volt az, inkább ajtónak nevezhető, és hogy régi volt, bizonyosan tágan lógott a sarkán.

Tehát a kapun dörömböltek.

Házmester nem volt a házban. Férfi sem volt más, mint az öreg Böszörményi, de az meg nagyot hallott.

Anyám, aki mindig félébren aludt, felriadt a veszett dörömbölésre. Utcai ablaka nem volt egyik lakásnak se, hát kitekinteni nem lehetett. Anyám csak hallgatta a dörömbölést, aztán végre is kiszólt az ablakon:

— Ki az?

Sötétség. Semmi felelet.

Anyám visszafekszik. A dörömbözés ismét megújul.

Most már Böszörményiné is felriad, s felkölti az urát. Kimennek az udvarra. Böszörményi nagyot kiált:

— Ki az?

Semmi felelet. A dörömbözés megszűnik. De alig hogy bemennek, ismét dörög a kapu.

Böszörményi fog egy fütyköst és nagy mérgesen kimegy:

— Ki vagy az apádnak azt a...

Semmi válasz. A dörömbözés elszűnt.

Böszörményi egyik kezében a fütykös, másik kezében a kapukulcs.

Felzárja a kaput és mérgesen kinyitja.

Hát a kapun a kis Olévi ugrándozott be és hálásan ficáncolta körül az öreg Böszörményit.

Első iskolám.

Noha csak öt éves voltam, anyám szeptemberben beadott az elemi iskolába. Fizetett valamit a tanítónak, hogy vegyen fel.

Nekem az apám szép kis szűrt vett, Deák-szűrt, mely akkoriban volt divatos. Ez az első ruhafélém, amelyre emlékszem. Talán azért emlékszem rá, mert olyanféle szőre volt a szűrnek, mint az Olévinak. Fekete volt, de pirosan körülszegve.

Ebben a szűrben mentem az első hideg őszi napon az iskolába.

A terem nagy volt, s a padok régiiek. A padok között sok gyerek nyüzsgött, csupa ismeretlen gyerek. Lányok is voltak, de én csak két-három gyerekkel kötöttem ismeretséget.

Itt mindjárt az első órában untam magamat. Amit a tanító beszélt, nem érdekelt.

Unalmamat azonban elűzte egy rettenetes valami: egy gyermek jajgatására lettem figyelmes. A gyermek a tanító asztala mellett jajgatott, s bennem megfagyott a vér, mikor láttam, hogy a gyermeket lenyomja egy székre, s pálczával teljes erejéből vagdal reá.

Talán másnap történt, hogy én is beszélgettem valakivel, s a tanítót észre se vettem, hogy oda jön. Én az utolsó előtti padban ültem.

— Gyere csak ki! — mondotta vészes hangon.

— Nem, nem! — rebegtem a rémülettől megdermedve. Mert attól tartottam, hogy engem is meg akar vágni.

Valami két gyermek választott el a tanítótól. Az ember átnyúlt rajtok és megragadta a karomat.

Ekkor oly kétségbeesetten sikoltottam, hogy nem huzott tovább. Valamit mondott és otthagyt.

Folytatjuk.

A cukor jövődöje.

Irta: Matlekovits Sándor.

Mikor a brüsszeli nemzetközi egyezmény nagy küzdelmek után végre 1902. március 5-én létrejött, mindenki azt hitte, hogy most már Magyarország cukorgyártása s vele kapcsolatosan répacukor termelése a legközelebbi években nyugodtabb napokat fog élni és az a nemzetközi harc, melyet a kiviteli jutalmak a világ versenypiacain előidéztek és amely kivált Északamerika és Keletindia részéről visszatorló vámokban megnyilatkozott, békés állapotnak fog helyet engedni. Igaz, már keletkezési történetében voltak egyes jelenségek, melyek az ellenséges indulatok egész tárházát mutatták. A figyelmes szemlélő láthatta, hogy Franciaország csak az angol piac meghódítását tartja szem előtt, amikor kiviteli jutalmairól oly sietséggel lemond; hogy Németország nem sokra tartja az osztrák-magyar-monarchiával való szövetséget, mikor saját anyagi érdekeiről van szó és nem bánja, hogy Ausztria-Magyarország elszigetelten marad, ha az ő cukorgyárosai előnyben részesülnek; de szembetűnő volt különösen Nagybritánia viselkedése. Ez az önzéséről híres nagyhatalom az egyezmény tárgyalásánál egyszerűen dictált; amit ő akart, az előtt a többi hatalmasságnak meg kellett hunyászkodnia, annál is inkább, mivel a kérdésben vezető három fő hatalom: Franciaország, Németország és Ausztria-Magyarország érdekeik összeütközése folytán és egymás gazdasági előnyeire való irigykedése következtében igazi együttműködést nem tudott kifejtteni és Nagybritániával szemben erős ellenzékre nem mert vállalkozni. Nemzetközi kérdésekben már régóta az erő a jog és nemzetközi szerződések csak addig érnek valamit, míg az erős meg akarja határozatait tartani. Ha valamikor megmutatták, mikép dictálja a jogot az erős: úgy a brüsszeli egyezmény története legjobban igazolja a jognak az erő mellett elenyésző jelentőségét. Nagybritánia követelte a kiviteli jutalmak megszüntetését: — a szerződő felek hódolattal hozzájárultak követeléséhez; Nagybritánia követelte a cukorkartellek hatalmának megtörését, s ez okból a cukor vámját legalább 6 frankon engedte megállapíttatni: — és a

szereződő felek hódolattal elfogadták a parancsot, kötelezték magukat arra, hogy vámtarifájukat ily értelemben szabályozzák. És ezzel azt hitték, hogy béke lesz, legalább arra az 5 évre, melynek tartamára az egyezmény megkötött. Az egyes államok törvényhozásai siettek az egyezményt elfogadni és belső adótörvényeiket az egyezménynek megfelelően átalakítani; siettek az új rendhez képest termelésüket és gyártásukat úgy irányítani, hogy most már nyugodtabban dolgozhassanak; megküldték ratificatiojukat Brüsszelbe, szóval elkövettek mindent, hogy az egyezmény életbelépése 1903 őszén lehetővé váljék. Ezek közt a készülődések közt, mikor még csak az alakiságoknál tartanak, már most három nagy kérdés merül fel, s mind a három az egyezmény létét fenyegeti. Először is a hatalmas orosz birodalom kezdi az aknamunkát. Természetes, hogy Oroszország, mely közgazdasági ügyekben is szereti az egyeduralmat, nem fogadta el az egyezményt; de épp oly természetes, hogy az esetleg reája súlyosodó következmények elől saját cukorgyártását megvédelmezni fogja. Az orosz cukoradó-rendszerénél a kartelre kerülő cukor oly előnyöket élvez, melylyel szemben a brüsszeli egyezmény szerint a szerződéses népek visszatörló vámokat alkalmazhatnak. Oroszország ugyan tagadja ezt, de elkészül arra is, hogy a visszatörlás tényleg megtörténik. Ez esetre azonban kijelenti, hogy ezt a nemzetközi kereskedésben oly jelentőségűnek tekinti, melylyel szemben maga részére a legnagyobb kedvezés megsértését látja, s így a maga részéről a sértő nemzet ellen alkalmazza azt a vámpolitikai fegyvert, hogy ezt a nemzetet a maga részéről sem részesíti a legnagyobb kedvezményezés előnyeiben, szóval vámháborúval felel. Nagybritánia koronajogászai ugyan abban a véleményben vannak, hogy Oroszország hibásan fogja fel a legnagyobb kedvezés jogát, s hogy a visszatörló vámok csakis a cukor nemzetközi védelmére szolgálnak, s így más áruforgalomhoz semmi közük. Csakhogy a nemzetközi kereskedelmi jogban nincs döntő fórum és Oroszország felfogása épp oly jogosult, mint Nagybritánia koronajogászáié és ebben a kérdésben utoljára is az erősebb lesz a győztes; már pedig vámkérdésekben a világoralomra törő Oroszország azért is erősebb, mert tilalmi vámtarifával dolgozik és vámpolitikájában nincs parlamenti tárgyalásokhoz kötve. Egy második vitás kérdés merült fel Nagybritánia gyarmatai és koronaországai szempontjából. A kiviteli jutalmak ellen Nagybritánia azért küzdött, hogy gyarmatainak nádcukor-termelését védje az erőszakos répacukor versenye ellen.

De a gyarmatok ezzel meg nem elégszenek; ők a nádcukor termelésének előmozdítására keresnek módot és eszközöket; követelik, hogy ez a termelés praemiumok útján fejlesztesék; Nagybritánia kénytelen volt Antilláinak nádcukor-termését ingyen fuvarozni Európába, külön hajókat állított be, melyek rendszeres szállítást, még pedig a cukortermelőkre nézve ingyen teljesítenek. Szóval, Nagybritánia gyarmataiban azt teszi, amit a brüsszeli egyezményben az európai répacukor termelő országokra nézve megtiltott. Vizet prédikál és bort iszik. Igazi brit dölyffel igazságtalannak tart egy eljárást, ha más népről van szó, de jogosnak, ha ő maga követi. Már most egyes európai nemzetek föl merték vetni azt a kérdést: vajjon Nagybritánia a brüsszeli egyezmény értelmében kényszeríthető-e arra, hogy a saját gyarmataiból érkező és az egyezmény ellenére állami előnyökben részesülő nádcukorra kivesse-e a visszatorló vámokat. Megint természetes, hogy Nagybritánia egész egyszerűen azt feleli: esze ágába sem jut ily lehetetlen követelést teljesíteni; nem azért köt ő szerződéseket és egyezményeket, hogy saját alattvalóit sújtsa és gyarmataira nézve egyáltalában az egyezményt nem tartja alkalmazhatónak! Szóval egy második bonyodalom, mely a cukor jövődjét bizonytalanná teszi. A harmadik vitás kérdés, mely az egyezmény szövegében megoldást nem nyer, bennünket közvetlenül érdekel, mert rólunk és adórendszerünkéről van szó. A brüsszeli egyezmény alkalmából Magyarországon és Ausztriában a belső cukorfogyasztás contingentálva lett, azaz minden egyes gyár számára megadatott az a biztos belföldi piac, melyre verseny nélkül számolhat. Ezt a contingentálást most külföldön oly törvényhozási előnynek tüntetik fel, mely a brüsszeli egyezmény intézkedéseivel, vagy legalább szellemével ellenkezik. Tagadhatlan, hogy a contingentálás nem más, mint állami ellenőrzés és védelem mellett működő kartell. Úgy, amint eddig a gyárosok kartellja szabályozta a belföldi piacokon a cukor árát és kelen-dőségét, akkép fogja jövőre a contingentálás ugyanezt a funkciót végezni. A különbség csakis abban áll, hogy míg előbb a gyárosok erős önérdéke kényszerítette az egyes gyárat a kartellbe és szabályainak megtartására: most az állam, a pénzügyi közegek szorítják legalább arra, hogy a cukorral a fogyasztásnak megfelelő mennyiségben jöjjenek a piacra. Ha a brüsszeli egyezmény a cukorvámot 6 frankra nem szállítja le, ha továbbra is a 44 francnak megfelelő vámot szabadna szedni, az eddigi kartell helyett a contingentálás eredményezné ugyanezt a hatást, t. i. azt, hogy a magyar cukorgyárosok 44 frankkal

megdrágítva adnák el a belföldön a cukrot s az így szerzett nagy nyereség segélyével a külföldi piacokon a versenyhez képest olcsóbban kínálhatnák terményüket. Miután a brüsszeli egyezmény a vámnak 6 frankra leszállítása által a belföldi cukortermelésnek meg akarta adni azt a jogot, hogy 6 frc erejéig emelje a belföldi árakat és csak az ellen küzdött, hogy óriási magas vámok útján ne jöhessenek létre az osztrák-magyar, vagy a német cukorkartellekhez hasonló hatalmas ipari alakulások, melyek a belföldön szerzett nyereséget kiviteli jutalmul használják fel, a kérdés most már az, vajjon a contingentálás egymagában és a 6 francos vámmal oly előnyt nyújthat-e a magyar vagy az osztrák gyáraknak, hogy ezek a külföldi cukorpiacokon nyomást gyakorolhatnak az árakra. Nézetem szerint mindaddig, míg a 6 frankos vámnál magasabb nem szedetik, az egyezmény intenciója nincs megátadva. Csakhogy ez iránt nem mi, hanem az egyezményes államok fognak határozni s ismét nem a jog, hanem az erő fog dönteni, s így e kérdés megoldása is épp oly bizonytalan, mint a másik kettő, melyről említést tettünk. A cukor jövője tehát nagyon bizonytalan és a brüsszeli egyezmény számos megoldatlan kérdést hagyott nyitva. Az említett körülmények közt, s miután az egyezményes államok vezetői a cukor anyagi kérdésében érdekelt felek, Magyarország és Ausztria egészen elszigetelt helyet foglal el és több mint valószínű, hogy le fog szavaztatni.

SZERELMI TÖRVÉNYSZÉKEK. Hogy voltak-e igazán ilyen szerelmi törvényszékek a francia lovagi világban? Hát a kenetteljes régi krónikások, Andreas Cappellanus (IV. Ince pápa udvari papja) és Nostradamus tényleg írnak egy csudás Provánszról, melyben költészet és szerelem olyan hatalmasak valának a szívek felett, mint egy más korban sem e földön. A középkor barbár harcai közepette a görög-római műveltség emlékei védetten, mintegy meleg fészekben, maradtak meg az Imperatorok «Provinciá»-jában, vagyis a Provánszban s a keresztyénség eszméivel egyesülve e pogány reminiscenciák itt alkották meg először az új világ lovagi törvényeit: a nő-tiszteletet s az udvariasságot. Asszonyi szempontból a troubadour-kor nagyon fontos fejezet a «Nő felszabadulásának történetében». Az antik világnak az volt az eredendő bűne, hogy rabszolgának tartotta az asszonyt s megvetve lelki képességeit, nem vette be munkatársnak kulturájában. A keresztyénségnek kellett eljőnnie, hogy a súlyos bilincseket levegye a nőről. A Megváltótól bocsánatot nyert és az asszonyi gyöngeségeket megbocsáttató Magdolna lett a védőszentjük és mindjárt a legelső időkben nagyon

fontos szerepre tettek ők szert az új vallás terjesztésében. De a legfontosabb az volt, hogy a Boldogasszony anyasága révén a férfi előtt úgyszólván szentté lett a többi földi asszonyok anyasága is... Itt látom én a középkori nő-tisztelet első eredetét. Persze a felszabaduló nő mámorában először is visszaél szabadságával, — a Justinian Theodorája mintha csak borzasztó bosszút venne a férfiakon nemének ezredéves elnyomatásáért; Rómában a Maroziák uralma beszenyezi a pápai trónt, Byzancban a Zoe császárnők sárba rántják a bíbort, — de a XI. században a keresztes hadjáratok előtt már mégis helyre áll az egyensúly. A nő elfoglalja helyét az új világrendben: a keresztyénség megadja neki azt, amit az antik világ megtagadott tőle, a lelket, s ez szólal meg a tőle ihletett troubadourok verseiben. Az asszony gyöngéd rejtelemmé válik, a középkor «misztikus rózsájává», melyről olyan szépen énekel Guillaume de Lorris, a halhatatlan «Roman de la Rose»-ban. De igazi erejét az a különös tisztelet adja meg, melyben a középkor a Megváltó anyját részesítette, a Boldogasszonyt. A Madonna-kultusz révén emelkedik magasra a nő. A templomból jövő troubadour imádoztjában egy másik Madonnát lát, — s szonettjeiben földi szerelemmel ugyanúgy szólítja meg őt, mint a hogy égi szerelemmel az elébb a Mennyei Királynőhöz fohászkodott. «Madonna» a Boldogasszony, — «Madonna» az imádoit földi nő is... Picike tény, de erős bizonyíték amellet, hogy az egykori rabszolgából micsoda földöntúli rejtelemmé lett már a nő. Az asszony tovább fog haladni diadalútjában s a múlt századokkal egyre erősebb lesz, — olyan hatalmassá, hogy utóbb majd fellázad ellene a férfi. Ez a fellázadó férfi lesz Don Juan, aki megdöbbenve veszi észre, hogy a nő mekkorára nőtt pajzsa árnyékában. De Don Juan nem erőszakkal fogja alávetni akarni a nőt, hanem a saját fegyvereivel: a szerelemmel. Megvív vele, szenvedtetí, végül azonban mégis ő bukik el... Nos, de a Provánsz daltelt mezőin a nő még nem ismeri Don Juan-t, — a keresztes lovag örömmel hajt térdet előtte s imádja benne az újonnan felfedezett földi Madonnát. A troubadouros hév, melyet a keresztes hadjáratok lendülete táplált, mindenhatóvá teszi a nőt a XII. században. Tán százötven évig tart e világuralom: virágos kikeletje, szerelmes tavasza ez az új kornak, legelső hajnala a későbbi kápráztató Renaissancenak. Fiatalosan friss e költői világban minden; a keresztyén angyalok békülnek és ölelkeznek benne a Vénus pogány gyermekével, a szintén szárnyas kis Ámorral... Új az udvariasság, s boldog a férfi, hogy hódolhat véle a nőnek. Bírójává teszi az asszonyt mindenben, s így a szerelemben is. A várúrnők maguk köré gyűjtik hölgyeiket s törvényszékké alakulva nemcsak szigorúan megszabják az udvariassági szabályokat, hanem kodexbe foglalják a szerelem törvényeit is. Ez az a híres Szerelmi Kodex, melynek XXXI paragrafusa ma is megvan latinul, s mely szerint a hölgyek az eljük terjesztett ügyekben ítékeztek.

Troubadourok voltak az ügyvédek, kik a feleket védték — s e hegedősök nem egyszer királyi koronát is viseltek, mint oroszlánszívű Rikárd, vagy Thibaut, Champagne királya! A védelem költői formája a *tenson* vagy a *jocs partits* volt: e vitaversek alapján aztán ítelt a bíróság. Az ítéleteket össze is gyűjtötték később e cím alatt: «*Lous arrests d'Amours.*» Nem egyszer elvi döntvényeket is hoztak, melyeknek «örök időkre» mérvadóknak kellett maradniok. Rendkívül érdekesek azok a kérdések, melyeket eldöntés végett a női törvényszékek elé terjesztettek. P. o. «Egy szerelmes annyira féltékeny, hogy a legcsekélyebb dolog kétségbeejti, a másik viszont annyira megvan győződve hölgye hűségéről, hogy még akkor sem hisz hűtlenségében, mikor 'oka volna rá: melyik szeret jobban?»... Andreas Cappellanus 1170 körül azt írja, hogy külön szerelmi törvényszékük van: a *gascognei* hölgyeknek, *Ermengarde, narbonnei vicomtesse*-nek, *Alienor* királynénak (az angol II. Henrik felesége), a *flandria* grófnénak és *Marie de Champagne*-nak. *Signe*-ben, *Pierre feu*-ben és *Romanin*-ben rendes üléseik voltak a bíróságoknak s lovagok és hölgyek egyaránt hozzájuk fordultak igazságért. A legnagyobb troubadourok, mint *Bernard de Ventadour* és *Bertrand de Born* *Alienor* királyné udvarában éltek s *Chrétien de Troies* a champagnei grófné törvényszékénél játszott szerepet. Boldogult mesterem *Gaston Paris*, kinek előadásait oly nagy élvezettel hallgattam a *Collège de France*-ban, kissé túlzottnak találta azt a jelentőséget, mit az utókor a szerelmi törvényszékeknek tulajdonít, — de mért ne higyjünk az olyan kortársaknak, mint *Andreas Cappellanus*? Ők tényeket sorolnak fel s ez adatok olyan költőien szépek, hogy még akkor is hinnünk kellene bennük, ha nem volnának igazak! Hisz fennmaradt még az egyes hölgybírák neveinek a *lajstroma* is és sok érdekes nevet találunk itt. A *Petrarca Laura de Sado*-ja, az a szép *avignoni asszony* is szerepel a későbbi ítéleteknél... No de mindezekről alkalmilag később. Akkor majd ismertetem a vitakérdéseket, az egész eljárást s mindenekfelett a híres *Szerelmi Kodex XXXI* paragrafusát is, melyekből mi modernnek meggyőződhetünk, hogy hétszáz évvel ezelőtt nálunknál mennyivel gyöngédebben és költőiebben tudtak szeretni a provánszi troubadourok.

Pekár Gyula.

A szocializmus ma.

Írta: dr. Blaskovich Sándor.

Azok az eszmék, amelyekből a későbbi szocializmus fejlődött ki, Angliában születtek és onnan indultak el világhódító útjukra. Az eredet oka egyszerű: a gépek alkalmazása, a munkamegosztás elve, az ipar fellendülése Angliában kezdődött és Stephenson találmányát nyomban követi Robert Owen munkája: az új erkölcsi világról, amely elsőül érinti a szocializmus nagy kérdéseit. És bár Anglia kitűnő talaján szolgált a szocialista elvek felállításának és tanulmányozásának, ami látható abból, hogy Marx, a tulajdonképpen tudományos szocializmus megalapítója és később Bernstein, a modern német reformátor, mindketten angol tapasztalataik alapján léptek fel korszakalkotó tevékenységükkel; és bár Marx zseniális terve, a párisi internationale, szintén Angliát vallhatja szülőföldjének: mégis, mindezek ellenére a szocializmus sohasem fejlődött ki oly mértékben, mint az eme előzményekből okszerűen következett volna.

Buckle mondja, hogy a geográfiai helyzetnek, a talajviszonyoknak nagy befolyása van az intézmények fejlődésére és e mondásnak igazsága sehohsem tűnik inkább szembe, mint Angliában. Anglia, éppen földrajzi fekvése folytán, mindig a szabad kereskedelem híve volt és természetes, hogy a manchesteristák iskolájának klasszikus földje lett, mert hiszen boldogulásának zsilipjei e révén nyitak meg számára. A szigetviszonyok következtében a vámmentesség, az akadályok nélkül való mozgás, a «laissez faire, laissez passer» elve diadalmasan foglalt tért a köztudatban és a legalsóbb rétegekig hatolt; az angol szocializmus célja nem volt egyetemes, nem volt világfelforgató, nem akarta a társadalmat felrobbantani; a cél csak az volt, hogy az alárendelt egyén, a munkás, a viszonyok folytán parancsoló felsőséggel, a gyárossal szemben találja fel

boldogulásának módját és eszközeit. Az angol munkások strikejai és meetingjei csak az ő sorsuk javítását célozták és nem haladtak a kollektívizmus eszméjének csapásán. E felfogás következménye a Trade-Unionizmus hatalmas szervezete, e nagyszerű gyakorlati orvosság, amely az angol munkásokat mind távolabb terelte a nemzetközi mozgalmak ismert jelszavaitól. Mikor Párisban az internationale által szervezett commune forradalma kitört, a Londonban székelő szervező bizottság bizalmat akart szavaztatni a francia mozgalom vezetőinek, e terv azonban nem sikerült, mert a bizalmat nem voltak hajlandók megadni és a szolidaritást nem akarták elvállalni — ugyan kik? Éppen a Trade-Unionok, a munkás-szervezetek. Olger, a szervező-bizottság angol tagja kilépett a bizottságból és 1872-ben Notinghamban a Trade-Unionok kongresszusa kimondta, hogy programjába nem enged felvenni semmiféle politikát. Később alakult meg, a nagynevű Hyndmann indítványára, az angol demokrata-szövetség és szocialista liga, amely szintén számúzte köréből a politikát. És mikor 1888-ban elhatározták, hogy Londonban nemzetközi kongresszust hívnak egybe, kimondták, hogy e gyűlésen egyedül a munkás-szervezetek képviselői jelenhetnek meg, kizárván ezzel a kontinens országgyűléseinek szocialista vezéreit. Az angol képviselőházban különben jelenleg csak három szocialista foglal helyet; s ezek sem Marxisták. Jellemző, hogy ma már szelíd gúnnyal is illetik a nemzetközi mozgalmakat: vasárnapi eszmefröcsöknek nevezvén ezeket. Pozitív, józan gondolkodásuknak legkiválóbb megtestesítője maga Chamberlain, az egykori forradalmár, a szén-strike hajdani vezére, aki ma az imperialista politika lelkes képviselője, bizonyítván ezzel, hogy az angol-szász faj nem botránykozik meg a legnagyobb saltomortalékon sem, ha azok gyakorlati eredménnyel járnak.

Míg Anglia sajátos viszonyainak megfelelően egészen külön állást foglal el a szocializmus kérdésében: addig a kontinentális szocializmus az eredeti Marx-alapon, habár újabb változatokkal halad a kollektívista törekvések felé. Mikor itt a kontinensről szó esik: voltaképpen csak Francia- és Németországot értjük alatta, mert a többi államban megnyilvánuló

szocialisztikus törekvések csak erőteljesebb, vagy halványabb utánzatok, már csak azért is, mert ezen államoknak úgy intellektuális mértéke, mint gazdasági berendezése nem jutott el még az evolúció ama fokára, amely szükséges ahhoz, hogy az eszme termékeny talajra találjon.

Német- és Franciaország viszonyainak a szocializmus szempontjából való összehasonlítása igen érdekes távlatot nyit meg a szemlélő előtt. Ime, láthatjuk, hogy ugyanazon eszme, ugyanazon értelmi fokon álló népek közé elhintve — mily különböző eredményeket hoz létre, csak azért, mert ez eszmék más-más államforma keretén belől jelentkeznek.

Franciaországban látjuk a reakció által megfélemlített polgári társadalmat, amely az általa gyűlölt és megvetett szocializmushoz, mint utolsó szalmaszálhoz kapaszkodik, hogy saját magát fenntarthassa. A szocialisták nemcsak a parlamentben találták meg helyüket, hanem eljutottak a miniszteri bársonyszékhez is és az elnöki dobogó fölé, mint azt Millerand és Jaurès megmutatták. Es most már az államkormányzatba bevont, kollektív érzelmektől áthatott, az országgal szemben felelős aktív kormányférfiak a legnagyobb dilemma előtt állnak akkor, mikor a kollektivistá eszmék szembe kerülnek a polgári társadalommal és nekik — cselekedniök kell. Felelőségüket súlyosbítja helyzetük a monarchikus államformák fel fogásával szemben és még az is, hogy a polgári rend radikális elemeivel való szövetségük az orthodox szocialisták komoly neheztelését vonja maga után. Ez állapot következménye, hogy kénytelenek küldőikkel szemben, saját programjuk értelmében, lehetőség szerint megalkudva oldani meg mindazon kérdéseket, amelyek a munkástársadalom vagyoni és erkölcsi jólétét emelik a polgári társadalom keretében.

Németországban a szocializmus rikítóbb színekkel dolgozik. Törekvésük azonban a tényleges viszonyokkal szemben inkább plátói jellegű, mert hiszen a tett és alkotás dicsőségét és gyönyörűségét a császár foglalja le magának, a monarchikus állameszme számára, mintegy mézes madzagúl dobva oda egyegy, a munkások javát biztosító törvényt, de csak azzal a feltétellel, hogy ezt neki köszönhetik, amiért hálájukat várja.

Íme, tehát a különbség : Franciaországban a köztársasági államforma, mint Európában egyedül álló, az össz-európai felfogással szemben nehézségekkel küzd, mert e forma mellett meglevő intézmények ugyanama szokásokat és erkölcsöket tárják elő, mint a szomszédos monarchiákban ; s még ezenfelül a demokratikus államformával együttjáró kiterjedtebb rétegek érvényesülési törekvéseit is ápolnia kell. Németországban több a rend, öntudatosabb a vezetés, az egyén az intézményekben sokkal biztosabban megtalálja boldogulását, a közélet ütere sokkal lassabban ver, nem annyira lázas, azonban a császár rettenthetetlen tetterejével az egész ország haladására s a közvéleményre reánehazedik. És bár Franciaországban sok a szertehúzó törekvés, állandó nagy bajok vannak, mégis humanisztikus vágyak egy szebb jövőt sejtetnek ; míg Németországban a modern cezárizmus a természetes kifejlődést mesterségesen megállítja. A legutolsó agrárius zamatú vámtarifa-javaslat is, amely ellen a szocialisták oly nagy erővel küzdöttek, a szocialistákkal szemben kijátszott kártya. A császár az ipar és kereskedelem rovására akarta kedvezményben részesíteni a földművelést, hogy eltántorítsa őket a szocialista eszméktől.

A cezarisztikus felfogás különben is végig vonul az egész Európán, hogy a jelenlegi államformákat biztosítsa és fenntartsa bármely áron, az egész vonalon. Más országokban azonban ilyen nagy küzdelemről, mint Németországban, alig lehet szó. A latin fajokat temperamentumuk és képzelmeiket erősen tápláló katólikus voltak inkább az anarchizmus felé hajtja és a Merlino, vagy Labriola-féle szocialisták tisztán a nagy német vezérek epigonjai.

Az újabb német szocialista irány, élén Bernsteinnal, igyekszik a Marxizmus merev orthodox álláspontját megdönteni, mert sokkal több eredményt vár a fokról-fokra való haladástól, egy-egy kierőszakolt gyakorlattól törvényjavaslattól, mint attól a meddő theoretizálástól, mely parlamentet, államformát megvetve erőszakos forradalomtól várja a dolgok új rendjét. Bernsteinnak igaza van ; a lassú haladás, a közvéleményben való térfoglalás, amely mintegy gyűrű kiszélesedve, a tömeg legtávolibb rétegeit is átfogja, sokkal rendszeresebben és komolyabban vezethet eredményekhez, mint egy időelőtti, mesterséges átalakulás, amelynek talaja nincs még felszántva.

ÚJ KÖLTŐK.

Vrhlicky.

Amárusz.

Kolostorban nőtt fel. Mióta él ott?
Nem tudta. — Bűnös szerelem szülötte:
Mindjárt pólyából úgy került oda.
S mert ez keserves egy sors, elnevezték
Amárusznak. — Nagy, sápadt ifjúvá nőtt;
Ugy élt ott szótlán, gondolkodva mindig
És mindig földre sütve bús szemét,
Mintha a földnek a szívébe nézne . . .

S egyszer, mély csöndű holdas éjszakán
Így szólt Istenhez: «Minden szenvedésem,
Egész lemondó életem díjába
Kegyül csak azt az egyet kérem én:
Mondd meg, mikor kell meghalnom nekem!»

Alig hogy ajkán fölcsendült e vágy,
Ugy rémlett, szót hall, angyalsuttogást:
«Majd akkor-éjjel halsz meg, a mikor
Az oltár mécsét egyszer elfelejtéd
Szentelt olajjal teletölteni . . .»

S multak napok, meg évek . . . És Amárusz
Ugy élt, élt búsán, csöndesen tovább.
És meg-megtöltve esténként a mécsét
Így szólt mindig: «Hadd égjen életem!»
S ilyenkor mindig oly mélán mosolygott.

Tavaszzal egyszer szintén odament
A kápolnába, hogy megtöltse mécsét.
A kis láng már oly haldokolva égett,
Nőtt a homály . . . De ő jól látta még,
Hogy az oltárnak lépcsőjére im
Ifjú szerelmes pár térdelt le éppen . . .
Lélekzetfojtva állt meg s nézte őket . . .

S hogy elstutogták az imájokat,
Lábujjhegyen csak ment, ment a nyomukba,
Csodás, bűvös vágy űzte, vont a őt.
Úgy ért támolygón ki a temetőbe . . .

Virágos gallyak édes illatától
Bűvös mámorba bódult ott feje;
Csodás madárdal zengett egy bokorból . . .
A léghen hőszin lepkepár csapongott —
Mint hogyha egy-egy nagy jazmín szírom
Vált volna hullás közben elevenné . . .

És ő csak ment, ment . . . Nyíló orgonák
Lombsátorában, a mező gyöpéből
Már csak alighogy kissé kimagasló,
Zöld sírra ült le ím az ifju pár . . .
Ugy ültek ők ott, — a fiú fejét
Szerelmesének kebelére hajtva. —
Sötét hajára dús aranyhaj omlott . . .
Virágzapor hullt rájuk a bokorról
És a madárdal csak szólt epedőn . . .
S a lepkepár a lány vállára bágyadt.

S Amárusz íme holt anyjára gondolt,
Rá, kit nem ösmert; rá, ki ennyi búra,
Ily zord, keserves, gyászéletre szülte . . .

S még epedőbben zengett a madár . . .
S még bódítóbban nyílt az orgona.
S míg fűre, fára halkán hullt a harmat,
Amárusz immár nem gondolt a mécsre,
Ugy állt ott, lesve a madár dalát . . .
S hogy az ifjú pár eltűnt, oda roskadt
A sírra, oh hisz úgy fájt, fájt szive . . .

Másnap hórára gyűlve a barátok
Ijedten látták, hogy kihúnyt a mécs.
Hívták Amáruszt . . . Nem jött . . . Ott találták
A temetőben, ama régi hanton,
Anyjának sirján elterülve, holtan.

Virágosó hullt sápadt homlokára
S fölötte folyton zengett a madár.

Fordította: Telekes Béla.

Külföldi regényírók.

Írta: Ambrus Zoltán.

Taine-nek Dickens túlságosan erkölcsös. Taine ezt az angol gyakorlati szellemnek tulajdonítja, mely nem akarja, hogy az irodalom megrontsa a gyakorlati életet. Az angol kegyelettel van a család iránt; nem akarja, hogy az irodalom oly szenvedélyeket fessen, melyek megtámadják a családi életet. Protestáns és megtartott valamit atyái szigorúságából az öröm és a szenvedélyek ellen.

Szóval Taine Dickens említett tartózkodását az angol közönségnek tulajdonítja. Erre azt lehetne mondani, hogy az angol közönség nem mindig ily követelő, s az angol író nem mind alkalmazkodó: Dickens a leginkább «chaste» nemcsak minden regényíró, hanem egyszersmind minden angol között. Ennek a tartózkodásnak az okait tehát igazságosan csak az egyéni hajlandóságokban lehet keresni. De lássuk, hogyan fűzi tovább Taine a kifogásait. Mi más George Sand! A szerelem a hőse George Sand minden regényének. Házasságban vagy házasságon kívül, az mindegy; a szerelem önmagában szép. Nála a szerelem maga alá rendeli a házasságot. Regénye védőbeszéd a szív, képzelem, lelkesedés, természet mellett, s gyakran vádló beszéd a társadalom és a törvény ellen. Dickens nem tünteti fel isteninek a szerelmet, nem emeli minden kötelesség fölé. Pedig ez felel meg a természetnek. Dickensnél a természetnek meg kell hajolnia a társadalom érdeke előtt. George Sand szenvedélyes nőt fest, Dickens tisztességes nőt. George Sand kedvet ad a szerelemre; Dickens csak a házasságra ad kedvet. Alakjai jobb példákat adnak, de műveinek értéke csekélyebb. «Nickleby»-ben két, «Chuzzlewit»-ben ismét két, «Dombey»-ben már csak egy tisztességes fiatal urat mutat, akik mind tisztességes,

ifjú lányokat vesznek feleségül. Házasságainak száma bámulatraméltó; elég volna megnépesíteni egész Angliát. Soha se meri éreztetni a mindenható szenvedély égő lehelletét. George Sand csak egy szenvedélyt dicsőített, Balzac valamennyit dicsőítette; Dickens nem dicsőít egy szenvedélyt sem. Az angol szellem nem engedi meg, hogy a művész elváljék az embertől, hogy elváljék lelkiismeretétől s elveszítse szem elől a gyakorlati életet, stb.

Így Taine, aki ma már aligha nyomatná le újra azt a véleményét, hogy Dickens, ha jobb példát ad, csekélyebb értékű dolgokat írt, mint George Sand. Az idő haladt. Ma már mindnyájan egyetértünk George Sand-al, hogy a szerelem a fő, s nem a házasság, hogy az érzés isteni, a törvény földi, hogy a természet parancsa szentebb, mint a konvenció. Annak, amit hirdetett, senki se mond ellent; mindenben tökéletesen egyetértünk vele, de nem olvassuk többé. George Sand elavult. Hogy mért, nem tartozik ide.

Dickens nem avult el. Kortársai közül ő az egyetlen, aki olvasóközönségének egész stock-ját megtartotta, sőt olvasóközönsége nőttön nő. A régibb írók közül csak neki vannak fanatikusai; minden országban, minden nyelven, napról-napra, folyton, változatlanul sokan olvassák. S akik olvassák, nem felejtik. «Copperfield»-et, «Dombey»-t, a «Karácsonyi ének»-et szívébe zárja, örökre magáévá teszi az olvasó, mint gyermekkorának, vagy első szerelmének emlékeit. Emlékezetében, mondhatni: életében, Dickens egészen más helyet foglal el, mint a többi író; külön helyet. Valóban mintha századok választanak el tőlünk, mert immár egészen bizonyosan klasszikus. Klasszikus, aki hasonlíthatatlan, páratlan szerepet játszott egész nemzedékek érzésvilágában, s amellettt élő erő, mert az új nemzedék ebben a szeretetben követi a régit. Regényeinek külön világa, mely népességre és elevenségre mindjárt a Shakspere-é után következik, s kedvességre páratlan, azokhoz a szép helyekhez hasonlatos, a hová az élet bizonyos időszakában mindnyájan elutazunk, hogy aztán az ott látott és érzett dolgok mindenkorra részét tegyék az életünknek. A szó legjobb

értelmében internacionális író; népszerű nálunk is. Ennek egy bizonyítékára is hivatkozhatni. Néhány évvel ezelőtt a «Hét» azzal a kérdéssel fordult írókhoz, művészekhez, mondják meg, melyik az a hét könyv, amely a legnagyobb hatással volt rájuk. Az a könyv, mely a legtöbb lisztában szerepelt, «Copperfield» volt; csak nagyon kevésből hiányzott. A többi könyvre nézve igen megoszlottak a szavazatok.

De nem kell bizonyítgatni, lépten-nyomon látni, hogy Dickens teljesen megőrizte varázsát. Minden arra mutat, hogy meg fogja őrizni akkor is, amikor az érdekes problémák fejtegetőinek s a mély járatú eszmék hangoztatóinak nagy többségét már elfeledte a világ, amint elfeledte a szív jogainak ékesszavú védelmezőit.

Miért? Mert valamely irodalmi műnek a maradandósága nem attól függ, hogy van-e benne valami, ami magánokulásul, hasznos tanulságul, útmutatóul is szolgálhat, szóval, hogy van-e irányító eszméje, avagy nincs. (Az értőnek minden tanulság; tehát az a munka is, mely nem bizonyítgat semmit. Az élet annyira tele van tanulsággal, hogy annál, aki az életet híven tükrözi, semmiféle eszmének a bebizonyítása nem nyújthat több okulást.)

2-or, mert az író értékét nem az határozza meg, hogy a rosszak, vagy a jók világát, a szenvedélyek viharának peripetiáit, vagy az érzelmesek csöndes lelki életét rajzolja-e, hanem az, hogy a választott világot, mily erővel tudja az olvasó lelke elé varázsolni, hogy munkájában mennyi az élet;

mert, hogy végezetül említsük a fő dolgot, Dickens a két legnagyobb írói kvalitás adományával született. Két olyan kvalitással, amelyek egyike is elég rá, hogy valakit halhatatlanná tegyen.

A szóbanforgó írói kvalitásokat az esztetika nem iskátulázta be és nem helyezte el fiókjaiba. A gyakorlat még elnevezést sem adott nekik. (Ez onnan van, mert a régi, a metafizikán alapuló esztetika, egészen más nézőpontból ítélte meg az irodalmi műveket, mint a mi korunk gondolkozása, s csak a saját célzatainak megfelelő kvalitásokat kereste bennök.)

Közkeletű elnevezés híján az említett legelső rangú írói kvalitások egyikét elevenítő, vagy még pontosabban: jelenítő erő-nek szeretném mondani. Az írónak azt a hatalmát értem alatta, mely a tükrözni kívánt világot (az embereket, a dolgokat, az eseményeket) olyan erővel, olyan világosan s olyan tökéletességgel tudja az olvasó lelke előtt megjeleníteni, hogy ennek recipiáló organumában ugyanazokat a képzeleteket keltse fel, amelyek ő benne éltek.

Ez a par excellence írói és a maga tiszta valóságában ritka kvalitás Dickensben olyan nagy mértékben volt meg, mint csak igen kevés írónál, s csakis a legnagyobbaknál látni. Hol gyökerezik ez az erő? Bizonyynal az író képzeletének a hatalmában. És ez? Az író látásában.

Dickens oly tisztán, oly részletességgel, oly tökéletesen, annyira minden oldalukról, oly világosan — «mintha villámfénynél nézné, ami előttünk sötétben van» — oly elevenen látja a dolgokat, — tekintete annyit fog át egyszerre s oly csodálatos szabatossággal, ideges érzékenységgel, érzelmességének rendkívüli fogékonyságával, mely, mint az aeol-hárfa, minden legcsekélyebb szellőre megremeg, úgy átérzi az embereket, oly teljesen megérti s oly híven reprodukálja nemcsak vezető indulataikat, hanem minden kicsinyességöket, temperamentumával, örökön nyugtalan, szüntelen izzó képzeletével annyi lelket lát a dolgokban, vagy annyi lelket önt beléjük, úgy eleveníti meg az alakokat, környezetüket, a házat, a várost, melyben laknak, a szelet, mely befütyül ablakukon, s melyet az író képzelete megszemélyesít, annyi színt, oly szabatos formát ad a tárgyaknak, amelyeket nemcsak leír, hanem valósággal érzékeltet, olyan, néha kísérteties varázslattal jeleníti meg az eseményeket, látszólagos művészielenséggel, ismétléseivel, melyek, mint a refrain, hangulatot keltenek, epikus bőbeszédűségével, melylyel eleven képzelete voltaképpen új meg új világosságot áraszt, a látott és érzett dolgoknak oly illuzióját tudja fölébreszteni, hogy az olvasóban sorra feltámadnak ugyanazok a képzeletek, amelyek az íróban vibráltak, hogy az olvasó valóban maga előtt látja a tárgyakat, teljesen megérti az alakokat s láthatatlan tanúja

az eseményeknek, tökéletesen beleéli magát a szerző világába, úgy, hogy mire végére ér a hosszú, epikus műnek, nemcsak megértett, hanem átélt valamit, nemcsak oly intenzíven látott, mint csupán a valóságban szokta, hanem egy élménynyel gazdagodott.

Amiben már része van az író másik nagy kvalitásának is, mert ez a kvalitás nemcsak testvére az előbbinek, hanem — Dickensnél — a két testvér, mint a sziámi ikrek, voltaképpen egy. Ezt a másik kvalitást, mely Dickensben egygyé vált az elsővel, a közvetetlenség erejének, vagy kommunikativ erőnek lehetne nevezni.

Az első írói tulajdon az író képzeletében, emez az író érzelmességében, érzésvilágának gazdagságában gyökerezik.

Dickens, érző szívvel beszélve alakjainak érzéseiről, minthogy ezeket csodálatos erővel eleveníti, jeleníti meg előttünk, egy ü t t é r z é s r e k é n y s z e r í t i az olvasót.

Ki nem állott Dickens humorának hatása alatt?

Taine, hiába igyekezett beleélni magát a különböző népfajok lelkületébe, s hiába derivált, magyarázott minden művészi alkotást a népfajok lelkületének különbségeiből, nem tudta megérteni Dickens humorát. Dickensről szóló nagy tanulmányában elő sem fordul a «humor» szó. Egy helyütt tesz rövid célzást a Dickens «vidámság»-ára. Sajátságos ez a vidámság — úgymond. — Ez az egyetlen, mely megférhet e szenvedélyes érzékenységgel. Van olyan nevetés, mely szomszédja a könnynek. A satíra testvére az elégiának: míg ez felszólal az elnyomottakért, amaz az elnyomók ellen harcol. És ezzel végzett Dickens «sajátság»-ával.

A francia az egyetlen, akinek nincs érzéke a humor iránt. S ez a nemzeti tökéletlenség Taineból sem hiányzott.

Más, nem francia olvasóra nézve Dickens közvetlensége, érzelmessége, mely néha «vidám»-nak tetsző formában nyilatkozik meg, s mialatt mosolyt kelt, tulajdonképpen érzékenyít, páratlan hatású, amint hogy ez a humor nem is az angol fajé, hanem egy nagy írói egyéniségnek valóban «sajátság»-a.

S e hatás természetes.

Mert a szenvedély keletkezésének, fejlődésének, mámorának, rombolásainak stb. rajza lehet nagyszerű, tehát érdeklődést keltő, tanulságos, megrendítő, megrázó, ha úgy tetszik: tisztító hatású. De mindezt az író csupán láttatja; rajza az olvasónak, vagy nézőnek csak az értelmére, vagy az idegeire hat. A szenvedélyt magát nem érzi át a hőssel. Mennyivel intenzivebb a hatás, mikor az író együtt érzésre bírja olvasóját! Dickens nagy, szenvedélyek nélkül való, de annál érzelmesebb alakjait látva, nemsokára vele együtt élünk s együtt érezünk velök. Velök mosolygunk és könyezünk, elérzékenyedünk, sirunk; nemcsak olvasunk, nemcsak megértünk, látunk, percipiálunk, tanulunk valamit, nemcsak szórakozunk, gyönyörködünk a szép látásában: érzünk és élünk is. Mikor végére értünk a könyvének, nemcsak értelmi gyönyörködés, hanem átérzett gyönyörúségek után vagyunk, nem csupán úgy éreztünk, mint a szép szemlélője, hanem abban a titokzatos, isteni eredetű kielégülésben volt részünk, amelyet csak az érzelmi élet, az átélt dolgok adnak meg.

S minthogy az ember ebben a tekintetben változik a legkevésbé, Dickensre nézve bizonyosabb, mint korunk bármelyik nagy regényírójára nézve, hogy hagyatékát az eljövendő századok is meg fogják becsülni.

PESTI DEKAMERON. SAMU. Az asszonyok túl-édes kávékat ittak és igen keserves könyveket hullattak. Négyen vagy öten lehettek, a legfontosabb személy közöttük az anya és leánya, a menyasszony. Az anya egy rendkívüli terjedelmű, de gyermekarcú nő, jajgatott, sőt átkozódott is:

— Már most mi lesz, már most mi lesz?!

Egy szintén kövér nőrokon azt javasolta, hogy a menyasszony és vőlegénye között fennálló anyagi különbségeket úgy kell elsimítani, hogy a leendő párt még az esküvő előtt magukra hagyják:

— Majd elvégzik ők együtt, bizzuk csak rájuk. Janka légy okos!

— Éppen Tivadart lehet becsapni, éppen őt!

— Lennék én csak a te helyedben! szólt az említett kövér nő vállalkozásra készen.

— Maga sem tehetne semmit, senki sem tehet semmit. Ha megmondták volna neki, hogy nincs, elvett volna egy krajeár

nélkül. De mivel határozott összeget mondtak neki, képes az esküvő előtt öt perccel itt hagyni, ha öt krajcár hiányzik. Vele nem lehet tréfálni, ő egy jellem!

Az anya szintén így gondolkodott, de a többi nőrokon, a menyasszony telt idomait vizsgálgatván, tapogatván, sőt megveregetvén a fiatal, de szépen érett leány fehér kemény arcát — és más tagját is — hódolattal szóltak:

— Örüljön, hogy egy ilyen nőt kap!

A bókok és tréfás hízlegések ellaposodtak. Maradt a keserves könyv és a száraz tény: a kelengyét nagynehezen összehitelezték, de a néhány ezer forintnyi hozományhoz nem volt egy garas sem. És a könyvvivő — a vőlegény — rendes ember volt, aki a kapandó pénzből az adósságait akarta kifizetni, hogy tisztában legyen és tiszta lelkiismerettel menjen neki az új életnek. Dús fekete szakállába még csak szerenese szál sem vegyült, de ő maga bensejében egy megöszült böles, aki jövő életüknek minden eshetőségét kiszámította előre. Jelezte előre, hogy hányszor mehetnek színházba az első évben, hányszor a másodikban és hogy a gyermekeket csak üvegen lehet fölnevelniök.

— Mindent bevallani, mindent bevallani! — siránkozott az anya.

— Inkább meghalok, előbb a Dunának megyek! — szólott a leány.

— Menj el a nénihez, borulj a lábai elé, csókold meg, szereti a hízlegést, gyerekei nincsenek...

A kis kereskedő és alkusz-családban ez a néni volt gazdag egyedül. A családi optimizmus minden nagyobb bajban hozzája folyamodott, vagy legalább rája gondolt, mint mentségre. Mindig csalódtak benne, de még sem tudtak lemondani róla, mégis hittek benne. Erre az esetre nézve azonban egyidőre kiábrándultak: a néni száz forintot és két peluche ágyterítőt adott.

— Ha nyernénk, ha most nyernék, neked adnám a felét, az egyharmadát! — szólott a nőrokon. De sem neki, sem az egész családnak még csak sorsjegye sem volt. Abból éltek, amit a három fiu keresett. Az első: előkelő könyvkereskedő segéd. (Adott-adott, de mindig büftököt vacsorált, visszaette, amit adott.) A második: egy fiatal borügynök. (Jó keresetű, de rendetlen életű.) A harmadik: Samu, a bőrös, az egyszerü Samu. Az úrias hajlandóságú családban a népies elem, mert állása a nagy bőrüzletben a segéd és a szolga között — valóban — közép helyzetet képviselt. Ő a földön hált és

ha mind otthon voltak, az ablakpárkányon evett. És — valószínűleg a bőrhöz való szorosabb viszonya miatt — ő suvickolta ki reggelente az összes cipőket, sőt a szobaurakét is titokban. De szívesen teljesítette mindeme munkákat, durva lénye az anyagi munkára volt berendezve. Most is — vasárnap délután — benzinnel és ruhákkal működött és oda sem figyelve hallgatta a nők beszédeit, akik kávé után sziverősítőül még egy kis befőttet is ettek, majd tehetetlenségük érzésében elszontyolodtak, elhallgattak. A csendben a leány lassú sírása hallatszott:

— Ha megtudja, itt hagy és én túl nem élem! — mondá meggyőződésbeli hangon és anyja nem hogy csittította volna, erősítette:

— Túl nem éli, biztos, hogy túl nem éli!

Mintha valakinek a szivét akarták volna meglágyítani, megfogni. De nem volt jelen senki, csak idősebb nők, akik készen vett ruhában jártak és akik egymástól kérencséltek kölesön öt, sőt kevesebb forintot, zsirt, miegymást. És a nagycsontu, vörös szeplős Samu, aki örült, ha a fizetéséből cigarettára vissza-visszakérhetett az anyjától egy-egy hatost. Öt nem is vonták bele a tárgyalásba, sőt visszautasították, midőn mégis beleszólt:

— Nem fogsz belehalni, fogsz kapni mást!

— Ilyent soha! Te neked pedig semmi közöd a dologhoz! mondá a menyasszony haragosan, mert vérmes is volt. És a míg sirdogált, arra is gondolt, hogy ha még az az öreg nagykereskedő élne, aki egyszer azt mondta neki: «nem sajnálna tőle tizezer forintot is». De ő akkor goromba volt és a kereskedőt is hamarosan megütötte a guta. A leány azonban a gondolatát nem mondotta el, erkölcsös családhoz tartozott, ugynevezett rossz nők még eddig nem voltak a familiában. Sőt bizonyos szemérmesség sem hiányzott belőlük, Samu előtt is átallottak női dolgokról beszélni. Az el is sompolygott és csak másnap tért haza.

Éjjel érkezett meg, de az anyját még ébren találta. Az — nyilván nem iránta való aggodalomban — virrasztott és előljárójában leszidta a későn érkező fiatal embert. Ez nem mentegetőzött, odament hozzá és hogy a közös hálóteremben alvókat ne zavarja, lehajolt hozzá és úgy súgta:

— Mama, én tettem valamit! — mondá igen idegesen.

— Mit, mit, te szerencsétlen!

Az anya a fiugyermekeket és főképpen ezt — nem becsülte sokra, leányairól való gondoskodása háttérbe szorította őket.

— Nem is akarom tudni, amit tettél, nekem ne is mondd! — szólt keserűen.

— Jól van — mondá a fiu — neked nem is kell tudni róla. Amit tettem magamnak tettem. De hoztam neked valamit.

Az anya kidugta a paplan alól meleg, kövér kezét és ijedten fogta meg a neki átnyújtott hideg tapintású csomagot:

— Hát ez mi, hát ez meg már mi? — kérde gyanakodva, de csakhamar megbizonyosodva.

— Pénz, a pénz! — mondá Samu egyszerűen. — Éppen annyi, amennyi kell. Tíz forintot levettem belőle magamnak. Jó helyről hoztam, ott, a hol sok van.

— Vidd! — mondá az anya, egész testében reszketve, de a papiresomót göresösen szorította a markába, amiről öntudata, erkölcsi lénye bizonyára nem tehetett.

Gyertyát akart gyújtani, de Samu nem engedte. Szegény özvegy asszony létére nem is erősködött nagyon, főképp azért nem, mert Samu megnyugtatta, hogy az összeg nem erőszakos pénz, nem rabolta, ellenkezőleg nagyon simán vitte el. És hogy elvitte, csak nagyon későn fogják megtudni, esetleg soha.

— Mama — suttogott Samu elérzékenyedve — én most több ideig úgy sem kereshetek rátok. A jövő héten be kell rukkolni. Engem nem bánthatnak három évig. Azután talán el is felejtik. Vagy én helyreigazítom. Küldjetelek néha egy-egy forintot, katonának jól esik. Sátoros ünnepen egy kis kalácsot, ha nekem küld olyat, amilyent maga szokott sütni. Csak hadd menjen férjhez a menyasszony, nekem meg ne haljon. A pénzzel vigyázzanak, készpénz, azt úgy lehet kezelni, ahogy akarják . . . Kezét csókolom mama!

Megcsókolták egymást és Samu, ahogy jött, nesztelenül elment. És hogy az éjjel, a rossz álom elmúlt, ott volt a jó, a fehér, a biztos pénz, eredetének semmi rossz jele nem volt rajta, az amorettek mosolyogtak, a génuszok ideáliskodtak rajta, akár azon a nagy bankón, amelyet a tőzsér ad hozományba leányának . . .

Bródy Sándor.

Régi nagy színészekről.

Elbeszéli : Ujházy Ede.

IV. Tamássy József.

«A puszták fia», ezt az elnevezést adhatom neki, mert olyan «csikóst» csak a Hortobágyon lehetett látni, mikor még pusztá volt; daliás, hetyke, szép alakja, gyönyörű bariton, olyan igazi magyar hangja volt, nem énekelte, beszélte a dalokat, kurjantotta, sírta, nevette, káromkodta a nótákat. Betyár gyerek volt a szó szoros értelmében. Mikor a színpadra lépett, nem kellett a pusztát ábrázoló dekoráció, ha gobelines teremben lépett volna fel, akkor is látta az ember a délibábot. Igen szép színész volt.

A hatvanas években, mikor a szabadság kiűtött, ő volt a vidék kedvence, aféle férfi-primadonna, de az operette, a színészet kóros rugója, nemsokára leszorította a nemes népszínművet és így neki is operette-színésznek kellett lenni, másként nem szerződtek. Emlékszem, mikor «Dunán apó» operetteben Timpani kóbor zenészt játszotta, káromkodott és így kiáltott fel: «Hát ezért lettem én színész? Inkább finánc lennék!» — Tamássy, részint színpadi szereplésétől áthatva, de merész és vakmerő természeténél fogva, olyan nappali betyár is volt. Magyar ruhában, cifra szűrben, fokossal járt, olyan Baczur Gazsi allűrjei voltak, kissé hencegőnek mondhatni. Egyszer vidéki színész korában egy vendéglőben, ahol vagy száz ember volt, az igazgatójával összeszólalkoztak és már-már tettelegességre került a sor, amikor egyszerre, mint a villám, az úgynevezett cigány-karzatról, közibök ugrott Tamássy fokossal, kimentette igazgatóját és öt perc alatt kiverte a száz embert egymaga.

A szakmájában igazi, kiváló művész volt és még sem juthatott a Nemzeti Színházhoz, mert onnan is kikopott a

népszínmű. Operetteket kezdtek adni. Az akkori intendáns nem tartotta a gatyát színpadképesnek; furcsán hangzik, de úgy van: egyszer egy népszínműben a parasztleány hajporos hajjal lépett fel.

Egy ízben, mikor még a színészek ekhós szekeren utaztak egyik városból a másikba (ha nem gyalog; én úgy is utaztam) beszálltak a Bakony mentén egy korcsmába. A korcsmáros kétségbe esve szaladt a színészek elé: «Baj van! betyárok vannak az ívóban». A színésznők rémülve, siránkozva jajgattak. «Ne féljetek», szólt Tamássy és kivette a ládájából a szép cifra szűrt, melyet jutalomjátékára kapott egy szűrszabótól, vállára vetette és belépett hat fegyveres betyár közé danolva: «Ha látom a fergeteg elejét, begyűröm a kalapom tetejét, csak úgy nézem az időt alóla, még a jég is visszapattan róla». Hogy danolta ezt a nótát!? «Isten hozott pajtás!» kiáltotta egyik betyár, «kinek a bandájából való vagy?» «Szuper Károlyéból» felelt Tamássy. «Azt a haramiát nem ismerjük» (veszprémi színigazgató volt), «de csak telepedj le közénk». «Oda kinn van az állásban egy theatrista trupp, behajtottam őket, de nincs egy krajcárjok sem.»

«Hozd be őket, egyenek, igyanak, majd kifizetjük mi», és az egész társaságot, művésznőkkel és kanári madaraikkal együtt megtraktálták, és a legközelebbi állomásra elkisérték, hogy bántódásuk ne legyen. Tamássy búcsút vett a haramiáktól, ő is beáll színésznek, mondta. «Jól teszed öcsém», mondta egyik öreg zsvány, «ha bandát cserélsz, a szavad is arra való, meg a dallos kedved is!» Még pénzt is adtak neki az utra.

1869 nyarán a városligeti szinkörben volt szerződve mint segédszínész Kőmíves; igazgatónál az «Ubrik Borbála» befalazott apáca szomorú történetét adták, ő egy papot játszott benne. Nagyon elzüllött, rongyos volt a nappali ruhája, félre volt törve a csizmája sarka. Az akkori intendáns távol volt, helyettese Ráday Gedeon gróf, egy vasárnapon a «Szökött katonát» rendelte meg a Nemzeti Színházban. De hol vegyenek énekest? Énekesnő majd csak kerül az Opera énekesnői közül. Paulaynak, akkor még rendezőnek, rögtön megvillant az agyában (nagyszerű agy volt az, majd rá-

térek): itt van Tamássy a városligetben. Egy napon, mikor nem volt drámai előadás, kiment előadást nézni. Színház után meghívta Tamássyt vacsorára és megbeszélte vele, hogy nem lépne-e fel a «Szökött katoná»-ban. «Örömmel», mondta Tamássy. Ez volt a «Szökött katona» századik előadása, aféle jubiláris előadás, az egész nemzeti színház részt vett benne. Ellinger híres tenorista énekelte a kisbirót. Az egyik szökött katonát, a siralomházban: Odry játszotta és énekelte. Csodás volt. Helvey Ilka volt Julcsa. A Zrinyi-kávéház lumpjait első rangú művészek ábrázolták, valóságos ünnep volt. — Itt kezdődött a népszínmű újjá ébredése. Az intendáns meghalt, Tamássyt szerződtetik, csakhamar felhozzák a párját is, a nemzet csalogányát, Blahánét, ez volt a nemzeti színház fénykorának kezdete.

De nem csak népszínműben, drámában is kiváló volt Tamásy.

«Coriolán»-ban egyik választó polgárt játszta. Három szava volt: «Hadd legyen consul». De ezt annyi közvetlenséggel, a protektori hang olyan tökéletességével mondta, hogy nyílt színen nagy tapsot kapott. — Aztán jött a «Strike», ebben óriási volt. Ki ne emlékeznék «a több is veszett Mohácsnál» nótára és arra a gyönyörű fütyölésre, amelylyel az utolsó strófáját végezte a nótának (az ő saját ötlete volt). Bűbajos volt. Utolsó alakítása a «Falu rossza» Göndör Sándora volt, aztán felépült a Népszínház, oda küldték, hogy missiót teljesítsen: neveljen utódokat. És itt kezdődik újra a népszínmű alkonya, lassanként leszorította ismét az operette, ő meghalt és vele meghaltak dicső alakjai. A világ is megváltozott, más az államrend. — — Szinte szeretné az ember, ha betyárvilág vóna! De szép is volt, mikor Tamássy játszta.

Legkiválóbb szerepei: Csikós, Cigányból: Gyuri, Két pisztolyból: Sobri Jóska.

Egy kereskedő naplója.

Erkölcsek az uzsorában. — A Morgan tarisznyája. — A kiegyezés. — Koerber és Call a vízen. — Szocialisták a gót ívek alatt. — A vámkérdés és Kecskeméthy. — Mi legyen a fiamból.

Nekünk kereskedőknek van egy nagy kiváltságunk, sokat érő e rossz világban: szabad liberálisaknak lennünk a félreértetés veszedelme nélkül. Én persze kicsit messze megyek a szabadelvűségemben és azt mondom, az uzsorás se mind megvetni való. Csak meg kell kérdezni a megszorított adósokat és a merész, de áldatlanul szegény vállalkozókat. Legott hitvallást tesznek az uzsorások mellett, akik merészebbek a bankároknál és roppant bátorságukban is sokkal alázatosabbak.

Az olcsó kamatláb vad arisztokrata: csak azt keresi fel, aki a hitelre rá se szorul. És tessék megszavaztatni az adósokat, majd elmondják nekik az uzsoráról az igazat, hogy ez a kész becsstelenség hányszor teljesítette a hivatott hitelforrások kötelelességeit. Én tudom, hogy könnyhullatás nélkül senkitől egy fillér kamatot elfogadni nem tudnék, hát nem bánom, ha e különleges vallomásaimat olvasván, rosszat gondolnak felőlem az emberek. De sok minden jóról kell néha rosszat tartani. Hát miért ne fordítanám meg egyszer a rendet. Bécsben a múlt héten egy hatalmas bankár vonult el, mert úgy látta, az egész mestersége csunya hiábavalóság: a ki kéri a hitelt, nem érdemli, hogy megkapja. Az ilyen klasszikus példák terelik azután a pénz után kereskedőket a jól megépített vásárcsarnokokból a vad hitel szabad piacára.

Azt vallom, hogy nincs aljasabb és nincs szennyesebb ember annál, aki a szegényen gazdagodni akar, aki a szük-

ség igájába került társa vérét ereszti és nyomortól hajlott ember görnyedt hátán tanulja meg a számvetést. De haj! ki mondja meg, a vállalkozás kockájára dobott pénz után melyik kereset marad az uzsora határán innen, hogy kész gyümölcsöt látván, szabad-e drágállani a termelés árát, ha van, aki élvezi és hogy pusztán a tőke uzsorájától kell-e elfordulni, vagy a kertészétől is, aki minden újabb erő kifejtés nélkül esztendőnként ki tud udvarolni már februárban duzzadó, illatos, piros epreket és fizettet értük rengeteg kincset. Csak úgy futtában rovom fel a naplómba ezeket a nagy kérdéseket, amelyek elém ötlenek új és megoldatlan szempontok gyanánt. (Kerek mondat ez? Stiliszta, kérem, én nem vagyok!) De szakadatlan változik a terület, amelyről a pénzbeli dolgokat figyelni kell. Pár esztendővel ezelőtt Amerikában olyan óriás volt a bőség, hogy ami kamatláb nálunk normális, becsületes, sőt angyali, az ott kész uzsora-számba ment. No lám, nem szabad hirtelenkedni az ítélettel. Most drágán keresik a pénzt Európában, sőt a mi magyar földünkön is a dús Amerika számára. És a félelmes Pierpont Morgan a pénz árának rettentő megdagadását látván, még nincs három napja, hogy Rooseveltnél elnökhöz sietett: segítsen ezen a bajon, ha összeomlást nem akar. Így alakul át lassan, sőt gyorsan az uzsora fogalma. Különben, hogy Morgan úr becsületes ember-e, nem tudom. De aki sajnálja, nem az.

Láttam már sok csodát és ha meg is lep egy s más dolog, nem mutatom. De hogy Ausztriában, a züllött, szétmállott Ausztriában, a buta szerkezetű állam koreshaízú parlamentjében már javában vitatják a kiegyezést, holott mi még a katonai obstrukció álmát aluszzuk, minek tagadjam, ámulatba ejt.

Ez a Koerber okos ember, szelid formájában alighanem legnagyobb ellensége Magyarországnak. Mert ime a táborában, egységes, egyet akaró táborában van egész Ausztria, a magyar javak várának ostromára készen. Nem tudom, egyszerű ember létemre, aki csak úgy a magam kedvtelésére

frogoatok, szabad-e ilyes megkülönböztetéseket tennem, de való igaz, hogy azt a szénakazal Ausztriát a gyűlölség összeforrasztja, minket szétszór. Pedig, de jó volna, ha most egyek volnánk. Pesszimista nem vagyok. Nem is ajánlom ez ossziáni tempót semmiféle kereskedő embernek. Mutass derült képet: és megnő a hiteled. De sajnós, ebben a mostani állapotban nincs kiválóbb reményem egy jótékony villámra, amely derék osztrák testvéreink békés munkásságára rászakadna.

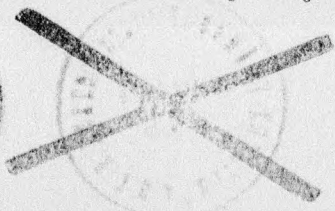
Mégis egy. Az osztrák Lloyd két hajóját nevezték el újabban két miniszterről: Koerber az egyik, Call a másik. Kérem, hátha a hajók elsülyednek. Különben nálunk minden rendben. Hála istennek, az egyetemi keresztmozgalom is kiújult. Hát aki még ezután is aggódik az ország sorsán, kész bolond. Én nem aggódom. Majd csak csinálunk egy kis jóféle választási reformot. Azután bejön vagy harminc szocialista a szép magyar törvényházba. Hozza is őket az isten mielőbb. Legott rend lesz.

Ugy-e, hogy sohase bántottam a fővárost? No, most fogom. A budapesti kamara nyitotta tágra a szememet azzal a doronggal, amelylyel nagyot üt a városi vám új tervezetén. A kitűnő szabályrendelet ugyanis, ámbár az uzsora vádjával még senki se illette, egynémely ponton 6—700%-os drágításokat tervez a mostani állapothoz képest. Ez a mostani állapot pedig már egymagában is szégyenletes, a kőkorszakba való. Istenem, egy modern, nagy világvárosnak mindent ki kell taszítania a maga köréből, ami zárat rak a kapujára. Ami hátráltatja emberek és jószágaik szabad forgását. Közvetetlen szomszédsága és messzebb vidékek fölöslegének ideáramlását. A provinciális vérbőség ereiben való eloszlását. E helyett új feltételeink vannak, új árszabásunk, új nehezeink. Azt hiszem, ezek a vámok jogosulatlanok is és törvénytelenek. De ehhez nem értek. Ám oktanok bizonyosan. Mesterséges súlyokat rakni egy eleven szervezetre, amelynek könnyen, biztosan és zavartalan kell mozognia,

amely életet szállít és élni valót, sötét határozás. Hogy miféle ambíció viszi a jó urakat az egészséges gazdálkodásban való járatlanság ilyen leplezésére, nem tudom. De talán egy vágy. Minthogy az ilyes ballasztokat már mindenütt megszüntették, a nagy nihil után maradjon meg e vám egyetlen nevezetességünknek. Ez már más. Irni különben könnyű jó síma papíron: gondolhatják a városi urak. És naplóíveken panaszkodni felelősség nélkül, gond nélkül és ami boszantó, következesek nélkül. De tessék alperesnek lenni, olyan nagyon alperesnek lenni, amilyen a főváros. A tisztí főügyész kimutatta, hogy harmadfél millió korona erejéig az. Hagyján még az alperesség. A felperesség sokkalta súlyosabb. Mert ah! a főváros csak a Kecskeméthy ellopott pénzére felperes. Meg a bérlőinek a második negyedére, holott már az elsőt se tudták leróni. Meg a telkekre, amiket a nyolcvanas években iparpártolás címén elpocsékoltak. Mi lesz belőlem, a gyermekeimből, mire mind-e pörök költségei kikerülnek a városi vámból. Nem segíthet én rajtam senki, csak Golam Kader, az indiai csodatorvos. De az se bolond. Hisz ő miatta is pöre van a fővárosnak. De az már hitvány ráfogás, hogy a főváros fizet az ügyvédeknek. Csak semmi haszontalan költsékezés. Mihelyt meglesz az új szabályzat (és meglesz!), rájuk táblázzák a kövezeti vámot. Jó, puha falatok gyűlnek ebből össze. Ha a nagyobbik fiam még egyszer leselkedik az irodámban, kikergetem. Már csak jobb, ha ügyvéd lesz belőle.

ÚRNŐK A SZEGÉNYSEGRŐL. Gróf Csáky Albinné így nyilatkozik: Mi a véleményem a jótékonyaságról? Bizony sohse gondolkoztam afölött! Igyekeztem gyakorolni, ha alkalmam nyílt s amennyire tőlem telt, de mint probléma fölött sohsem töprengtem fölötte, mint közülünk alig valaki. Beleválasztanak vagy egy tucat egyetbe, megfizetjük az évi járulékokat, de tovább nem igen törődünk velük, amint nem is lehet, ha annyifelé igénybe van véve az ember. Bizony igaz, hogy sok szellemi és anyagi erő forgácsolódik szét ekként, mely, ha összpontosítódik, céltudatosan használódik, talán nagyot teremthetne. De hogy egyikünk sem szánja rá magát konzekvensen és egészen egyetlen műnek szentelni idejét, onnan ered az.

hogy itt is, ott is fel-felvillan egy név — de mögötte nincsen tett! Időnk sem engedi, kényelmetlen is, pedig az volna egyetlen ideális megoldása a dolognak, ha mindegyikünk felkarolna egy-egy jótékony intézményt és egész idejét, erejét annak a felvirágoztatásának szentelné. Ismerek egy ilyen asszonyt, egy ilyen egyletet s a példa döntő. Ami magát a jótékonyt illeti, szerintem fődolog volna az, hogy semmi ingyen ne adassék; ne könyöradomány legyen a jótékony, de becsületes munkának a bére. Így aztán nem volna demoralizáló, henyélést, semmittevést istápoló a jótékony, de emelné önértékét a segélyezettnek. Persze ez nem olyan kényelmes, mint a szerte dívó módja a jótékonyt; kivált az intelligensebb számtalan szegénynek keresni és nyújtani olyan munkát, melyre képes és azt vele megkedveltetni, mint kenyérszerzőjét, ahelyett, hogy a félig művelt ember dölyfével megvetné azt. Erre már raffináltabb gondoskodás, úgyszólván pedagógikus jótékonyt kívánatlik. De hát ezt elérni volna szerintem a legfőbb szükség a jótékonyt széles terén. — Szögyény-Marich Julia véleménye az, hogy ki-ki tartozzék egy egylethez, ha a jótékonyt akar foglalkozni. Ne adjunk pénzt bárkinek, aki a jótékonyt cégerül használván, kér tőlünk. Győződjünk meg személyesen arról, mi célra fordítják a kapott összeget. Ez irányban legjobban egyleti tagként működhetik az ember, aki tényleg jót is akar tenni. Pártolja az egyletek vallásos alapon való működését, mint olyant, mely a szegény emberek lelkének is juttat valamit, nemesak testüknek. Legnagyobb öröme telik népkonyhák szervezésében, berendezésében; öröme emni adni az éheseknek. — Gróf Pálffy-Daun Lipótné az egyletek egyesülésében látja a módot arra aránylag kevés eszközzel nagy eredményeket elérhetni, nagy célokat megvalósíthatni. A hasonlírtó egyletek, ha vagyonukat, jövedelmüket egyesíthetnék, véget vethetnék a főváros aggasztó, szívfacsaró nyomorának — míg így különválva sokkal nagyobb erőmegfeszítéssel, sokkal kisebb eredményt érnek el. A grófné ellenzi az ötletszerű jótékonyt, mert az a legtöbb esetben vagy semmi, vagy káros eredményt mutathat föl. A jövő generáció helyes valláson alapuló, erkölcsileg magas színvonalon álló nevelése a legideálisabb formája a jótékonyt. A jótékonyt ne alázzon le, ne szoktasson alamizsnára, legyen a szó legnemesebb értelmében nevelői. Szükségesnek tartaná, ha a már meglevő jótékonyt intézményeinket ismertetnék, hogy ki-ki oly egylethez csatlakozhasson, mely hajlamainak leginkább megfelel.

ÖNKRITIKÁK.

Ábrányi Emil

„A SASFIÓK“ fordításáról.

Rostand *L'Aiglon*-ját nem olvastam el, amikor megjelent. Csöppet sem törődtem a szenzációsnak kürtölt darabbal, sőt valóságos averziót éreztem iránta. Annyira idegenkedtem tőle, hogy 1900 nyarán, amikor Párisban jártam, el se mentem a Renaissance-színházba, ahol akkor Sarah Bernhardt kolosszális sikerrel játszotta volt a *L'Aiglon* címszerepét. Rostand első nagy romantikus darabját, a *Cyrano de Bergerac*-t, megnéztem a Porte Saint Martin-színházban, de arra nem voltam rábírható, hogy megnézzem a *Sasfiók* előadását, amit akkor Párisban mindenki megnézett.

Ennek az averzióknak — azt hiszem — két oka volt.

Az egyik az, hogy félttem kitenni magamat a napoleonizmus presztízisének. Gyűlölni akartam Bonapartét. Nem akartam, hogy egy ragyogó lelkű, félelmesen raffinált művész-poéta hozzám férjen a maga varázsával és ellágyítson a gloriózus mészáros javára, aki tizenkilenc évig vitte vágóhídra határtalan önzéssel az egész emberiséget. Nem akartam kiesni abból az érzéseimből, hogy ezt a tündöklő démont, ezt a csodálatraméltó hóhért, ezt a bűbájos sírásót állhatatos undorodással az emberiség legnagyobb gonosztevőjének tartsam.

A másik okot szintén félelemre kell visszavezetnem. A *Cyrano de Bergerac* lefordítása után fáztam attól, hogy még egy ilyen föladatot magamra vállaljak. A *Cyrano* lefordítása annyira elgyötört, hogy nem akartam kitenni magamat még egy ilyen édes kínszenvedésnek, még egy ilyen fényes martíriumnak. A velem született lustaság borzongva tiltakozott az ellen, hogy még egyszer elejétől végig rímes versekben fordítsak le egy Rostand-féle hatfelvonás drámát.

Két évig oda se néztem az *Aiglon*-nak. A nyomtatásban

megjelent és száz meg százezer példányban cirkuláló romantikus színműnek én még a színét se láttam.

Tavaly azzal a boldogságos eltökéléssel mentem nyaralni, hogy két hónapig egy betűt sem dolgozom. Eltemetkezem falun, sétálok a szántóföldeken, mászom az erdős hegyeket, úszom a Hernádban és nem törődöm a litteratúrával.

Édes magányomba egyszer csak becsapott az Aiglon, mint villám a felhőtlen égből. Braun Sándor, az én nagyon kedves és tisztelt barátom, küldte utánam a Rostand könyvét és egyuttal a Népszínház igazgatójának azt a megbizását, hogy birkózzam meg az őszi szezon kezdetéig a darab lefordításával.

Első gondolatom az volt, hogy olvasatlanul visszaküldöm a hatfelvonásos drámát, azzal az udvarias kifogással, hogy halálos betegségben sínylődöm és az orvosok eltiltottak minden néven nevezendő szellemi munkától. A második gondolatom az volt, hogy a francia könyvet visszaküldöm ugyan, de egy-két jelenetet elolvasok belőle. Ez a második gondolat volt az én vesztem. Egy este, lefekvéskor, hozzá fogtam a könyv olvasásához és — hajnalig nem tudtam letenni a kezemből. Nem tudtam letenni addig, amíg az egész hat felvonást végig nem olvastam, addig az utolsó, kegyetlen sorig, amivel Metternich befejezi a darabot:

Vous lui remettez son uniforme blanc!

Másnap hozzáfogtam a dráma lefordításához és nem tudtam pihenni többé. Az alsó-kékedi park egyik asztalától a másikhoz vándoroltam és a gyönyörű tölgyfák suttogása közben reggeltől estig folytattam a munkát. A Cyrano de Bergerac versein sem dolgoztam ennyi gyötrellemmel és ennyi passzióval. Soha még litterátus ember így nem ütötte agyon a maga jól megérdemelt, szegény vakációját. Változtattam a helyemet, Alsó-Kékedről a Magas Tátrába mentem, de a Sasfiók folyvást és mindenütt ette a májamat. Mire szeptember közepén visszajöttem Budapestre: a magyar fordítás teljes kézírata ott volt a kofferemben.

Ujabb adat annak a szomorú dolognak a bizonyítására, hogy az ember hiába rugdalózik: nem kerülheti el a sorsát!

Egy leány élete.

Regény.

Írta: Erdős Renée.

4.

Az egész ügy nem érdekelte. Bele se szólt, ami kissé dühösített is és azt gondoltam, hogy arra a kereskedő-segédre gondol, aki a multkor az utcán kísérte. Amikor úgy tett, mintha engem nem is látott volna. Én részemről nem bántam. Úgy se csatlakoztam volna hozzájuk — büszkeségből. Az az úr nem az én rangombeli. De hát minden csak a tanácskozásnál maradt. Végre is nem tehettek semmit velem, holott különféle tervek kerültek szőnyegre. Az ifjabb nővérem határozottan a gyermekkertésznői hivatás mellett szavazott, aminek a kurzusát könnyen végigjárom s akkor rögtön fizetést kapok. Édesanyám nem akarta, hogy a házból elkerüljek és ő ne vigyázhasson rám. Ezen mosolyognom kellett. Istenem, mit kell én rám vigyázni! A legidősebb nővéremnek nem tetszett a másik ajánlata.

— Az nem pálya, — mondta meggyőződéssel. — Ha még nevelőnő lehetne.

Erről azonban szó se lehetett, miután nem tudtam németül, franciául, se zongorázni.

— Az is csak keserves kenyér, — mondta az anyám.

És lefeküdtek, anélkül, hogy határoztak volna jövőm felől.

Csak a legidősebb nővérem forgolódott még soká a divánon. Nyilván nem tudott elaludni a nagy töprengéstől. Én magam kimeresztett szemmel néztem a sötétbe és tűnődtem.

Mi lesz? Hova leszek? Mit teszek? Mit?

Ilyenforma volt az állapot, amikor hirtelen vendégünk érkezett a fővárosból.

Sándor bácsi volt, a vidám, kedves, kicsi, bőbeszédű Sándor bácsi.

Mesterségére nézve könyvkötő. Nagy pincehelyiségben volt a műhelye, ahol hat legény, négy inas s valami tíz kis leány dolgozott.

A családban, mely részint kereskedőkből, részint utazó-ügynökökből állott s ennél fogva titokban kissé lenézte az

iparos-mesterséget, csodákat beszéltek a bácsi szorgalmáról, szerencséjéről. Egész bizonyosan tudták, hogy ő maga is, a fia, lánya is biztosítva van s ezenfelül tízezer forintjuk van már a takaréokban, amihez soha se nyúlnak. A felesége, szintén igen jó kedélyű, okos, kövér asszony, nagy ügyességgel vezette a háztartást; takarékos volt, maga varrta a ruháit, amiért a bácsi mindig és mindenki előtt, akár volt rá alkalom, akár nem: esze nélkül dicsérte, mint a legjobb, legpéldásabb asszonyt és feleséget.

— Most is fiatalabb még, mint te, — mondta a legidősebb nővéremnek, kevéssel azután, hogy beköszöntött nálunk. — Pedig már tizenhét éves lánya van.

A nővérem mondott is valamit, komolyan, de nem neheztelve, még mosolygott is hozzá.

Aztán csakhamar rólam kezdtek beszélni. Édesanyám nagyon kipanaszkodta magát.

— Ez az utolsó, ez a legkisebb, a vakarcs, akinek a legkedvesebbnek kellene lenni, ezzel van a legtöbb baj.

A bácsi felfortyant.

— Majd adnék én neki. Volna csak az én leányom. Mért kényeztettétek? Úgy kell. Most nem bírtok vele. Bezzeg az én Irmám! Itt a veidling, mosogass! Padlót súrolni hej! Az kell a lánynak. Attól nő. Teknő mellé állni, addig mosni, míg meg nem puhul a körme.

— Lehet is ennek parancsolni! — sóhajtott az anyám.

— Hogy lehet-e? Hát egy tekintélyes pofon mire való? Én is úgy neveltem fel a leányomat. Az történt, a mit én, meg az anyja akartunk. Most beirattuk a színi képezdébe, mert nagyon szép hangja van. Ezt az egyet vitte ki az akaratumk ellenére. Addig sírt, könyörgött, míg meglágyította az anyja szívét. Én még nem engedtem volna. De a gazember azt tette, hogy nem evett. Éhen akart halni. Akkor aztán én is beadtam a derekamat. De lesz belőle valami! Azt kell hallani, ahogy az a Simon Juditot szavalja, meg Petőfit. Mindent kívülről tud. Igazi lángész.

Én egy sarokból sápadtan, az irigységtől reszketve hallgattam ezt a beszédet. Az Irma, az az esetlen, széles csipőjű leány! Nem is szép. A szája nagy, vastag; az a vöröskezű, nagy darab leány, a hangos beszédével, színész nő! És én — én!

Alig bírtam megállni könnyek nélkül. A kétségbeesés szorongatta a torkom. Kimentem a szobából.

Mikor visszamentem, különös változást észleltem az egész társaságon. A bácsi még mindig nagy hangon szó-

nokolt, de most valami másról. Még a konyhából hallottam, amint mondta:

— Úgy van, sógorasszony, ezekkel a gyerekekkel. Nem lehet őket semmire se erőszakolni. Azt teszik, amit ők akarnak. Engem az apám husz éves koromban bottal vert meg, mert későn jöttem haza a tánciskolából. A mostani gyerekek mindent mernek. Az én leányom is, ni. Ez az igazi példa. Akartuk mi, hogy színésznő legyen? Ő akarta és kivitte. Mit tegyünk? Agyonütni nem lehet.

Az anyám hangja, mintha egy kis sírással csendült volna ki.

— Aztán vigyáznak-e majd rá, sógor? Csak nagyon szigorúak ne legyenek hozzá, mert az úgy se használ. Szépen kell beszélni vele. Az még a legjobb. Nagyon érzékeny. Mindjárt megsértődik.

— Majd csak elbánunk vele, ne féljen. Majd adunk neki enni.

Nevettek. Mikor beléptem, egyszerre elhallgattak. A bácsi hozzám lépett, megfogta a karom, az arcomba nézett.

— Mondjak-e ujságot? Viszlek Pestre. Ugorj, egykettő. Ültél-e már vasuton? Csak vicinálison? Mi az a pesti gyorsvonathoz képest! Olyat még nem láttál. No, mit szólsz ehhez?

Meredten álltam a meglepetéstől. Nem tudtam szólni.

— No látjátok. Nem is örül neki, mi, te lány? Talán el se jössz?

Az édesanyámra néztem, hogy megtudjam, igaz-e amit hallok.

Ő akkor már mosolygott; a szemei derüsek voltak.

— Úgy, úgy. Hadd lásson világot, — mondta a bácsinak.

— Hát igaz, igazán?

— Hohó, várjunk csak — mondta a bácsi. És lekapott az asztról egy jókora füzetet, melyben az én kis dilettáns rajzaim voltak. — Mondd meg előbb, igaz-e, hogy te ezeket fejből csináltad?

Elkezdtém nevetni.

— Persze, hogy igaz. Tudok ezeknél különbeket is. Ha festékekkel dolgozhatnék, azt szeretném. De így is van egy tájképem.

Beszaladtam a kis szobába, kihoztam az asztalfiókból a papírlapot, amelyre a kis krajcáros híd volt rajzolva, a vízzel és csónakokkal.

— Embereket is tudnék rajzolni, ha időm volna.

Folytatjuk.

Háború és béke.

Irtá: Tolstoj Leo.

Új fordítás az orosz eredetiből.

4.

— Micsoda szépség! — sóhajtott fel mindenki.

A vicomte összerezsent és lesütötte szemeit, mikor a hercegnőt megpillantotta, amint változatlan mosolyával feléje közeledett.

— Ilyen hallgatóság előtt nem érzem magamat elég erősnek! — szólt udvarias főhajtással.

A hercegnő — anélkül, hogy szükségesnek látta volna erre válaszolni — a kis asztalhoz könyökölt szép, telt karjával és várt. A vicomte egész beszéde alatt nyugodtan ült ott, hol karját nézegetve, mely a ránehezdedéstől az asztalhoz tapadt, megváltoztatva gömbölyű alakját, hol keblét, amelyen koronként a gyémántnyakéket igazgatta. Az elbeszélés izgatóbb részeinél Anna Pavlovna arcáról leste le az arckifejezést, hogy azután újra felvegye az ő jellemző mosolygását.

Helén hercegnőt a szomszédos teás-asztal mellől a kis Bolkonsky hercegné is követte.

— Várjanak egy kicsit, elhozom a kézimunkámat! — mondá. Ugyan! Hova gondol? — fordult Hippolit herceghez — hozza csak a ridikülömet.

A hercegné kissé megzavarta a társalgást, de mihamar elhelyezkedett, rendbe hozva ruhája fodrait.

— Most kényelmesen ülök! — szólt és munkáját előszedve, kérte, hogy kezdjék el a mesét. Hippolit mögéje telepedett egy székre.

Az «elegáns Hippolit» feltűnően hasonlított hugához s amellet feltűnően csúnya volt. Arca vonásai ugyanazok voltak, esakhogy míg a leány arcát az életvidámság, elégedettség, az ifjúság és az örökös mosolygás fénye ragyogta be: a fivérnél az arc bárgyúsága, unottsága torzította el az egész megjelenést. Teste kiélt, kiaszott volt, keze-lába csupa esetlen, érthetetlen taglejtésekkel ügyetlenkedett.

— Remélhetőleg nem lesz valami kísértethistória! — mondá, szeméhez emelve lorgnonját, mintha anélkül nem látott volna beszélni.

— Szó sincs róla! — válaszolt a beszélő elcsodálkozva.

— Az én természetem olyan, hogy nem veszi be a kísérteteket! — mondá Hippolit olyan hangon, melyen észrevehető volt, hogy csak beszél, anélkül, hogy a szavak értelmével törődne, s amiből a hallgató se igen bírt kiokosodni, vajjon valami értelmet mond-e?

Ezalatt a vicomte elmondta az akkoriban nagyon szárnyrakelt históriát, hogyan találkozott Enghien herceg a híres Mlle Georges lakásán Napoleonnal, a ki szintén élvezte a művésznő kegyét, miképen fogta el ott Bonaparte-ot epileptikus rohama, amely őt teljesen a herezeg kényének szolgáltatta ki. Minthogy azonban a herezeg nagylelkűen nem élt evvel a hatalmával, e miatt kellett halállal bünhődnie a megszegyénített Napoleon boszujából.

A kis történet elég pikáns és érdekes volt ahhoz, hogy a hallgatóságot feszült figyelemben tartsa: főleg az a része, amelyik a két vetélytárs találkozását írta le.

— Nagyszerű! — kiáltott fel Anna Pavlovna, kérdő pillantást vetve a kis hercegnőre.

— Nagyszerű! — sóhajtotta a kis hercegnő s beszúrta tüjét a kezimunkába, mintegy annak jeléül, hogy az elbeszélés teljesen elvonja a munkától.

A vicomte ezt a hallgatag elismerést hálásan fogadta és boldog mosolylyal akarta folytatni meséjét. Anna Pavlovna azonban, aki folyton szemmel tartotta Pierre-t, az ő félelmetes vendégét, egyszerre, nagy rémületére, észrevette, hogy az ifjú kissé nagyon is hangos és heves beszélgetést folytat az abbéval. Odasietett a veszedelmes helyre, ahol Pierre-nek csakugyan sikerült az abbéval a «politikai egyensúly»-ról egy kis vitatkozást rögtönözni; s az abbé, akinek tetszett a fiatalember jólelkű hevesége, örömmel fejtette ki előtte kedvelt témáját. Mindketten olyan élénken és feszélytelenül szónokoltak, hogy Anna Pavlovna megütközött rajta.

— Hogy miféle eszközzel? — szól az abbé. Az európai békével és a népjoggal. Csak olyan hatalmas birodalom, mint Oroszország van hivatva arra, bármilyen barbárnak kiáltsák is ki, hogy teljesen önzetlenül élére álljon annak a mozgalomnak, amely az európai összhangot meg akarja menteni.

— Mit ért Ön ez alatt az «összhang» alatt? — akarta Pierre kezdeni, de abban a pillanatban érkezett oda Anna Pavlovna és szigorú tekintettel mérve végig az ifjut, kedves érdeklődéssel kérdé az olaszt: «hogyan bírja az itteni klimát?» Az abbé arca hirtelen

megváltozott s felvette azt a kellemetlenül erőltetett, édeskés kifejezését, amely őt jellemezte — ha nőekkel beszélt.

— A szellemes és kedves társaság, különösen a nők, annyira lebilincseltek mostanig, hogy nem is volt alkalmam az éghajlattal gondolni, mondá.

Anna Pavlovna nem bocsájtotta ki kezei közül a két férfit, hanem vitte őket a nagy társaságba.

Ezalatt új vendég érkezett. A fiatal Bolkonsky Andrej herceg, az asszonyka férje. A herceg középtermetű, nagyon szép, erőteljes, komoly arcú férfi volt. Valamennyi személyes tulajdonságában, fáradt és únott pillantásától, kimért, csendes járásáig teljes ellentéte volt a fürge, élénk kis feleségének. A társaságnak minden tagját nemcsak ismerni, hanem unni is látszott. Sőt mintha éppen a feleségének látása vette volna el leginkább a kedvét. Szép arcát eltorzító fintorral fordult el tőle. Kezet csókolt Anna Pavlovnának, miközben szemével átfutott a társaságon.

— Elmegy a háboruba, herceg? — kérde Anna Pavlovna.

— Kutuzov tábornok kegyes volt hadsegédeül kinevezni.

— És felesége?

— Falura megy.

— Nem vétek-e megfosztani bennünket édes felesége társaságától?

— André — szólalt meg a kis hercegnő, ugyanazt a kacér hangot használva urával, mint az idegenekkel szemben — milyen pompás történetet tud a vicomte Mlle Georgesről és Bonaparteről!

Andrej herceg egyet hunyorított és megfordult. Pierre, aki folyton szemmel tartotta a herceget, mióta ez belépett a terembe, most odament hozzá és megfogta karját. Andrej a bizalmaskodásra kedvetlenül húzta félre a száját, de amint megpillantotta Pierre mosolygó ábrázatát, barátságosan elmosolyodott maga is.

— Nini . . . Te is már a nagyvilágba kerültél?

— Tudtam, hogy Ön itt lesz. Önnél szeretnék vacsorázni! — tette hozzá halkán, nehogy a vicomte-ot zavarja, aki kezdte folytatni a históriáját. — Lehetséges ma?

— Nem; nem szabad, — válaszolt Andrej mosolyogva s egy kézzszorítással értésére adta, hogy ne kutassa ennek okát. Akart még valamit mondani, de abban a pillanatban Bazil herceg felállt, intett leányának és a két fiatalember felkelt, hogy utat adjon nekik.

— Meg fog bocsájtani, kedves vicomte, — szólta a herceg a franciához, ruhája ujjánál fogva őt, nehogy felálljon. — Az a sze-

rencsétlen nagykövetségi estély megfoszt az Ön kedves társaságától és megzavartatja velem előadását. Nagyon rosszul esik — fordult Anna Pavlovnához — hogy itt kell hagynom ezt a kellemes estét.

Leánya, Helén hercegnő, könnyedén felfogva ruhájának redőit, ragyogó, mosolygó arccal suhant végig a termen. Pierre elbámulva, majdnem ijedt csodálkozással követte szemeivel.

— Gyönyörű szép lány! — szólt Andrej herceg.

— De menyire! — mondá Pierre.

Elhaladtában Bazil herceg megfogta Pierre karját és Anna Pavlovnához fordult:

— Idomítsa egy kissé ezt a medvét! — szólt. — Már egy hónapja él nálam s ma látom először társaságban. Semmire sincs ilyen fiatal embernek nagyobb szüksége, mint okos nők társaságára.

IV.

Anna Pavlovna mosolyogva ígérte meg, hogy majd gondjaiba veszi Pierre-t, akiről tudta, hogy atyja révén rokonságban van Bazil herceggel. Az a kis anyó, aki Scherer kisasszony nénikéjével ült mostanig, hirtelen felkelt és az előszobába sietett a herceg után. Jámbor, kisírt arca nyugtalanságot és félelmet fejezett ki.

— Mi lesz az én Borisommal, mondja herceg? Nem maradhatok tovább Pétervárott. Mondja, kérem, milyen hírt vihetek szegény fiamnak?

Bár a herceg nagyon kelletlenül, sőt csaknem udvariatlanul fogadta az öreg nőt és nagyon türelmetlennek mutatkozott, az anyó lekötelezően és meghatóan mosolygott rá s nehogy otthagyja őt, a kezénél fogta a herceget.

— Hiszen csak egy jó szavába kerül a császárnál s őt rögtön felveszik a testőrségbe.

— Higyje el, hercegnő, én minden lehetőt megteszek, — válaszolt az, — de nagyon nehéz dolog a cárt kérni. Ajánlom, forduljon Rumjancovhoz, Golicyyn herceg által: ez okosabb dolog lesz.

Az öreg nő Drubecki hercegnő volt, tagja Oroszország egyik legelőkelőbb családjának. De leszegényedett, régen visszavonult a társaságtól és elvesztette előbbi összeköttetéseit. Ide is csak azért jött el, hogy kieszközölje egyetlen fia részére a testőri állást és mert Anna Pavlovna hívta meg, hogy e célból a herceggel találkozhassék.

Folytatjuk.

TERMÉSZETTUDOMÁNY.

Egy bogár meg egy pók. Van egy nagy, szurokfekete vízibogár, *Hydrophilus piceus*; gondosan épített kicsiny hajója ott úszik a víz felszínén, vizen ringó bölcső, olyasféle, mint a bibliai Mózesé. Áprilisban a nőstény bogár a tóban úszó levelet keres. Alája fekszik, hassal fölfelé és horgonyt vet. Hátulsó testének finom kis csöveiből sűrű selymes szövetet sző és nem egészen egy óra múlva már egy kis selymingecske takarja a hasát. E fél ing alatt most megfordul, úgy hogy az a hátára csúszik és bogarunk nyomban megszövi, ismét a hasára, az ing másik felét; a széleket szorosán egymáshoz fűzi, és elkészül a teljes ing, vagy inkább olyan zsákféle, mert az alsó széleit is egymásba kapcsolja. Ebbe a zsákba rakja a bogár petéit, miközben potrohát lassan kihúzza a zsákból. Abban a pillanatban, a mikor egészen kibujik belőle, összeszövi a nyílás széleit is, a zsák vízhatlan, tetejére megmerev szálakból valami árbócfélét készít. Bizvást engedheti útnak kicsiny hajóját; a peterakodmány a jármű fenekén egyensúlyt tart, a vízhatlan, levegővel teli hólyag alkalmas az úszásra, és a kicsiny árbóc, mely a víz tükre fölé ér s melyen át vékony kanális vezet a hajó belsejébe, lehetségessé teszi a levegőcserét, ugyanazon principium alapján, mely szerint a legmodernebb víz alatt járó hajónak

kiugró csúcsát szerkesztik. — A bűvárharangot a vízipók, az *Argyroneta aquatica*, már régi idők óta építi magának. A vízben éli le egész életét, hő vágya azonban a levegő. Légzőszervei is a levegőn élésre utalják, levegő híján a víz fenekén nem érzi magát jól. Egy pillanatra való levegőt alámerüléskor tud ugyan magával vinni, mert zsíros és szőrös testéhez odatapad a levegő gyöngy alakjában, ezt viszi le magával. De ez korántsem elég kényelmes neki, ő nem elégszik meg ezzel a berendezkedéssel. Mint a hogy a bolondok városának egyik polgára egyszer úgy eszelte ki, hogy ablaklan házába a világosságot adagunként viszi be, úgy hordja be — és eredménynyel — a vízipók rendszeresen a levegőt. A tó fenekén, vízínövényekhez erősítve, épít mirigyekinek kátránysűrű selyemszövetéből egy finom harangot, mely akkora, mint egy galambtojás fele és alul, harangmódra, nyitott. Akkor felsurran a víztükörig, kidugja alsótestét és egy hozzátapadó nagy levegő-gyönggyel megrakodva visszasiet a mélybe le. Lent kiszabadulva, a buborék csakhamar a felszínre gyöngyöznék. De a pók a harangja alá viszi és ott fogva tartja. És az imádott elemet gyöngyönként rabolja s viszi le rejtekhelyére, míg a harangból szabályszerű bűvárharang lesz, melyen a vizek fenekén egy kényelmes kis

légházikó. Vár ez, de egyszer mind menyekzői ház. A hím fedett folyósót épít, amely harangját a pókara harangjával összeköti. Ott a harangban van a helye a bölcsőnek is.

A vérsavó diadalútja. Nem is olyan régen, mikor *Virchow* óriási tudásának nyomasztó hatása alatt az ő cellularpathológiája uralkodott az orvosi tudományban, azt hitték, hogy az ember minden betegsége csak sejt-eltérés. Lenéző kicsinyléssel beszéltek az azelőtt letűnt kor, szerintük gyerekes felfogásáról, arról a felfogásról, amelyben még nem beteg sejtek, hanem beteg nedvek voltak a vádlottak a pathológiai processzusokban. A «Humoralpathologie» (a romlott testnedvek kórtana) szinte egyértelmű lett — humoros pathológiával. És ime, alig telt el 3—4 évtized, s már megint nyakig úszunk a «humor»-ban. Majdnem minden betegség újra mérgezés lett. Az egyik fajta mérget maga az ember termeli, életfolyamatai közben. Ezek az «ön-mérgek», az auto-toxinok. A másik fajta mérget az emberen élősködő gombák termelik, mindenféle bacteriumok, melyek, nem elég, hogy rajtuk élősködnek, hálából még mérges váladékaikat is vérünkbe bocsájtják. Mind ez a sok mérge ott kering a vérsavóban, abban a viztiszta, átlátszó, fehérjetartalmú folyadékban, amiről eddig azt hitték, hogy csak arra jó, hogy a vörös vérsejtek kényelmesen uszkálhassanak benne. És most jön a csoda, a mirákulum, amit semmiféle cifra theoriával száraz

tudománynya degradálni nem lehet. A vérsavót a természet kifürkészhetetlen céltudatossága ellenmérgekkel is felruházta, a melyek a mérgekhez hozzákapcsolódva, azokat hatástalanokká teszik. Megindul aztán a küzdelem a mérgek és az ellenmérgek között; a mérge győzelme — halál, az ellenmérge — az élet diadalma. De a bakteriologia nem elégedett meg ezeknek a tényeknek pusztá konstatálásával; addig keresett, kutatott, míg megtalálta a módját annak, hogy hogyan kell a betegségekkel viaskodó ellenmérgeket a vérsavóban megszorítani és így a küzdelmet az élet javára eldönteni. A gyakorlati tapasztalás, igaz, itt is megelőzte az elméletet és *Jemmer*, aki száz évvel ezelőtt tehénhimlővel oltotta be az embereket, hogy igazi himlőt ne kapjanak, volt az apja az egész vérsavó-gyógyításnak, pedig fogalma sem volt a vérsavó szerepéről. A szerumgyógyítás alapja az, hogy bizonyos állatokat (lovakat) lassanként hozzá szoktatnak a bacillusokhoz, mint a hogy *Mithridates* is hozzá szokott a mérgekhez. Az ilyen állat nemcsak, hogy maga nem érzékeny aztán a fertőzéssel szemben, hanem időről-időre lecsapolt vérének savójával ezer meg ezer beteg embert is meggyógyít. Ilyenfajta kísérleteket végzett mostanában *Behring* a tüdővész bacillusokkal. És bár eddig csak állatokon próbálkozott meg a tuberculosis gyógyításával, eredményeiből az emberiség javára is jót remélhetünk. Amit *Behring* ígér, az nem olyan gyógyszer, mely a már kifejlődött betegséget gyó-

gyítaná, hanem olyan, amely annak kitörését megakadályozza. És ha ígéretét beváltja Behring, ép úgy fogjuk gyerekeinket gümőkór ellen oltatni, mint ma a himlő ellen. Nos és mi lesz aztán? Eljön-e az az idő, mikor majd mindenféle fertőző kór ellen tudnak már előre is védekezni? Mikor a minden hájjal megkent, vagy mondjuk minden savóval beoltott emberi lény baj nélkül eléri az emberi kor akkori végső határát, a kétszázadik életévét? Ki tudja? Persze jó, ha a fantasztikus reménységekkel szemben eszünkbe tartjuk, hogy vannak tudósok, és nem a legutolsók, akik ezt az egész vérsavós irányzatot igen skeptikusan bírálgatják, s ha azzal az eshetőséggel is számolunk, hogy hátha megint egyet fordul a tudományos divat és nem törődve savóval, méreggel, ellenméreggel, visszatér megint — a cellularpathológiához. Jobb, ha nem növesztjük tulságos nagyra reménységünk szárnyait, akkor legalább nincs, amit a család fájdalmasan megnyirbál-

Az orvoslás határai. Körülbelül egy negyedszázad előtt, a természettudomány diadalmas foglaltsainak mámoros idejében Emil Du Bois-Reymond beszédet mondott a megismerés határaitól és kimérve a tudás területét, a minden reménnyel teljes lelkek elé odaszegezte a kijózanító felirást: Ignorabimus. Valami hasonlót cselekedett most az első egyiptomi orvoskongresszus záró-ülésén Nothnagel azzal a beszéddel, melylyel a tanácskozásokat berekesztette. «Nincs módunkban

és alkalmasint nem is lesz soha» — így szól Nothnagel — «hogy a már kifejlődésre jutott betegségek nagyobbik részét meggyógyítsuk.» «Az esetek többsége mindig hozzáférhetetlen marad úgy a szervezet önsegélyének, mit a therapeutikai beavatkozásnak. — Az orvoslás tudományának itt van a határa.» A kritikát azonban Nothnagel kiegészíti positiv javaslattal. Noha adva vannak az orvoslás határai, nem következik szükségképen, hogy resignáljunk a feladatok nehézségeivel szemben, hanem az a tennivaló, hogy, ha már a betegséggel szemben jobbadán tehetetlenek vagyunk is, a betegségek megelőzésén kell munkálni. A jövő jelszava a prophylaxis, melynek segítségével már eddig is elérték, hogy ma a cholera- vagy pestisjárvány nem oly vészes, mint annakelőtte volt és amelyet oda kell fejleszteni, hogy minél teljesebben elvághassuk az utat, melyen a kórokozó tényezők hozzánk férkőzhetnek. Amiként a hygiéniával történt, hogy az utóbi évtizedekben önálló tudományná fejlődött úgy kell gondozni a prophylaxis ügyét is. Eddig függelék volt egyéb szakmák árnyékában; itt az ideje, hogy elsőrangú fontosságot juttassanak neki úgy az egyetemi oktatásban, mint a gyakorlati életben. Az orvoslásnak az a célja, hogy feleslegessé tegye magát, az orvosnak az a rendeltetése, hogy ne legyen reá szükség — *serviendo consumo*: ez az orvosi rend devise-e — de ime, nem a therapia útja, hanem inkább a prophylaxis kifejlesztése vezet ehhez a célhoz.

A forradalom.

A munkás versei. Tegnap még egyszerű munkás Amerikában, ma már világra-szóló hírnevű költő: Morris Rosenfel, akinek alatt két versét adjuk közre. Pedig ez a munkás-poéta nem is irodalmi nyelven írja költeményeit, hanem egy igen elterjedt, de nem egészen rokonszenves nyelven: német zsidó jargonban. Nagy érzése és szokatlan művészete azonban keresztültör még kedvezőtlen nyelvi viszonyain is. Ime a versek:

A varrógépnél.

Nézzétek, mily sápadt legény,
A vére egyre hűl,
S mégis naphosszat s éjszaka
Varr, egyre varr s csak ül.

Sok hold kel fel, sok hold fogy el
És új év évre jó,
De görbe háttal, roskadón
Varr, varr mindegyre ő.

Veríték üt ki homlokán,
Ajka, mint a halál,
Nem az erő, de a nyomor
Mi itt munkába áll!

Az éj kiszívja erejét,
Szeme könnytelve néz,
És amit varr későn, korán,
Könycsepptől lesz nehéz.

Ki tárja fel a bús jövőt,
Hogy e sápadt legény
Meddig hajszolja kerekét?
Ki tudja? Kérdem én.

Oh nem tudom... Csak azt tudom,
Hogy — későn, vagy hamar —
Ha ez kidül, egy más leül
És varr, és varr, és varr...

Könycsepp a vasalón.

Sötét, hideg a műhelyem
S én vasalok csak szüntelen.
Szivem gyöngé, nyögdécszelek,
Alig liheg mellem... Beteg.

Nyögdécszelek és vasalok,
Egyszerre csak egy köny ragyog.
A vasra hull... Enyém e köny.
Nem szikkad fel, ég a tűzön!

Nincs már erőm, reszket kezem,
Már a vasat sem bírja... Nem!
Kihull belőle s rajt', nagy ég!
A köny, a köny mindjobban ég.

Megkérdezlek, mondd meg nekem,
Társam e szomorú helyen
Búban, bajban, köny! mondd te el:
Mért nem szikkadsz te sohse fel?

Utolsó vagy, könycsepp te, mondd,
Amely ma szemembe osont?
Hirnöknek jöttél tán te köny
S utánad jön még egy özön?
Hú társam, ajkam esdve kér,
E gyász egyszer már véget ér?

És még tovább is kérdeném
E forró könyet.. Híz enyém!
De vadul szemembe todul
A könyek árja s egyre hull...
Köny köny után... Ez felelet!..
E könytenger mily mély lehet...

Fordította Pásztor Árpád.

A munkások paradicsoma. Igazán megérdemli ezt a nevet Új-Seeland, ez a nagy ausztráliai kettős sziget, mely nemcsak földrajzi értelemben a mi ellenlábásunk, ami annyit jelent, hogy a Közép-Európában egyik végpontjukat bíró földtengelyek másik végükkel Új-Seeland tájékán bukkannak felszínre, hanem speciális viszonyainál fogva is. Míg ugyanis nálunk a születési nemesség és a nagytőke az uralkodó osztály és legfelső társadalmi réteg, Új-Seelandban a munkásság a parancsoló társadalmi osztály. S ezt az eredményt nem valami forradalomnak köszönhetik az új-seelandiak, hanem egy oly földbirtok-szabályozó törvénynek, mely a kisembernek állandó függetlenséget és szabad politikai joggyakorlást biztosított. Persze vannak azért itt is munkaadók és munkások. Ezek azonban nem nagyon hasonlítanak gögös és szuverén hajlandóságú európai társaikhoz. Ellenkezőleg azt lehet mondani, hogy Új-Seelandban ők jelentik a gyengébb félt, amely a politikai és gazdasági küzdelemben a munkásokkal szemben állandóan a rövidebbet húzza. A munkásosztály eme fölényének bizonyosága az az érdekes tény, hogy az általuk teremtett törvényhozás a sztrájkot, az európai munkásság legerősebb fegyverét, tilosnak nyilvánította ki. Minden összekülönböző munkaadó és mun-

kás közt ugyanis de iure a döntő bíróságok elé kerül, amely ítéleteit a munkásszövetkezetek elveinek szellemében, vagy az u. n. üzemszokás szerint hozza meg. Ezek az ítéletek aztán megfellebbezhetetlen ható erővel bírnak. Érthető tehát, hogy az új-seelandi munkások eme bíróságok előtt rendszeren kedvező eredményeket érnek el. De érthető viszont az is, hogy mikor nemrég az angol munkásszövetkezetek nagygyűlésén egy szövetkezeti vezér eme új-seelandi példa hatása alapján a kötelező erejű bíróságok intézményét Angolország számára is sürgette, a nagy többség ezt a javaslatot elvetette. S természetes is ez, mivel a mi európai szociális helyzetünk nem érett meg erre: a munkásosztály ugyanis még Angolországban se oly erős, hogy az állandó közgazdasági harc-készségről s ennek főszközéről, a sztrájkról lemondjon.

Ropog a puska, halljuk a hangját és látjuk a füstjét, de hogy hányan buknak föl a nyomában, mennyi ember vére festi pirosra a kopár portugál földet: ki a megmondhatója. Ha Chamberlain Dél-Afrika valamelyik pici városában beszédet mondott a múlt héten, vagy Rooseveltnél elnöknek kifícamodott a bokája, részletesen és még az nap jelentette a fürge Reutter-ügynökség, de hajh, nem tud arról semmit,

hogy mi történik Portugáliában. Csak azt jelenti, hogy a coimbrai egyetemet bezárták, a nép forrong az adófelügyelők ellen, akik már el is menekültek a városból és hogy a kormány megszakította a távíró-összeköttetést úgy a külfölddel, mint az országban. Aki tudja, hogy mit jelent az, mikor valamelyik ország kormánya nem mer hírt adni a külföldnek arról, hogy mit cselekszik, az minden nagyobb képzelőtehetőség nélkül elgondolhatja, hogy mi történik Portugáliában. A kétszer megnyúzott nép némely helyen a mult nyár óta nem tud már adót fizetni: nosza, rajta: menjenek új adófelügyelők, kemény szívűek és éles szeműek. A szalmazsákokban, a falon a kis tükrök mögött, hátha van még egy kis eldugott aprópénz: elő kell szedni onnan, mert a miniszterek, tábornokok és egyéb magas méltóságok, vajjon miből élnek meg különben. És szól a puska, dolgozik a szurony — az anarchisták ellen. Mert a jámbor Európa hamar felháborodik,

ha békés polgárokat botoznak el valahol a rendőrök, de mindent megbocsát, ha anarchistát akasztanak. A portugál kormány pedig nem esett a feje lágyára, hogy ezt ne tudná és egyszerűen gaz anarchistának minősíti, aki nem akar adót fizetni, ahol pedig ez se puhítja meg a makacsokat. előveszi néhány hétre az ostrom-állapotot és a kivételes alkalmakra készült anarchista-törvényt. Ez utóbbi szerint a bűnös fölött, akárhol fogták is el, az ország fővárosában, ítélkeznek és ettől való féltében még a legkeményebb portugál is beadja a derekát.

A sajtó, néhány ujság kivételével, csak félve mer ezekkel a dolgokkal foglalkozni, de a mult héten rövid időre mégis kiesett a szerepéből. Valamelyik vidéki városban ugyanis megfogtak két nyolcesztendőes gyereket, amikor a robogó vonatot kővel dobálták, elfogták és Lisszabonba vitték őket — mint anarchistákat. Most is fogva tartják mind a kettőt.

Az országgyűlés.

Az orr.

A parlamenti helyzet e részint félelmes, részint mulatságos, de mindenképpen komoly zavarosságában: a bíráló krónikás homlokára tolja pápaszemét és vár. Mi lesz ebből az obstrukcióból: veszedelem-e vagy kómikum, eredmény-e vagy ellapulás? A szavak rengeteg, olykor szép és erőteljes, sokszor lapos, semmis árjából: vajjon mi lép ki és kicsoda marad szárazon? De még hozzávetőleg se lehet mondani mit is, ennek a mostani háborúságnak az eldöntése után lehet majd csak ítélni arról, ami itt történt. Maradjunk tehát egyelőre a régi jó parlamenti-bírálati rendszernél: a humorizálásnál. Ámde a nagy cifra ráctemplomban — ahogy az új országházat nevezik — nincs most ehhez való alkalmas hangulat. A vidám szóval való játszadozástól letiltatik a krónikás, az író. A fotografussal azonban bírni nem lehet, az ki- és levette nekünk a parlamenti orrok egy részét, amelyek íme itt következnek. Az orrokhoz természetesen fejek tartoznak. Csakhogy e fejek fölött mi kritikát gyakorolni sem nem tudunk, sem nem merünk, ellenben a fejek számára föntartott teljes tisztelettel megpróbáltuk jellemezni külön az orrokat. Mert az orrnak — láthatja a nyájas olvasó — külön jelleme van. Az orr beszél, az orr a fő. Mások a szem kifejező erejét dicsérik, mi az emberi orrét magasztaljuk. Hogy mely képviselő tartozékai ez orrok, az érdekelt választók, reméljük, kitalálják és nem veszik bosszantásnak, hogy nem irtuk alá az orrok vezeték- és keresztnevét.

Snájdlig orr.

Magyar orr.

Rémült orr.

Érzéki orr.

Izgága orr.

Magában bizakodó orr.

Akarnok orr.

Aktív orr.

Aggódó orr.

Szerény orr.

Megfigyelő orr.

Vigyázatos orr.

Fatalista orr.

Akarat-orr.

Gyanakvó orr.

Hamis sasorr.

Faj-magyar orr.

Phlegmatikus orr.

Kiábrándult orr.

Lutheránus orr.

Harapós orr.

Logikus orr.

Előkelő orr.

Ugynevezett kedves orr.

Fiskális-orr.

Akadékoskodó orr.

Közép-szláv orr.

Oknyomozó orr.

Rajongó orr.

Izgatott orr.

Célzó orr.

Vizsgálódó orr.

Áhítatos orr.

«Egyszer-egy» orr.

Aggodalmas orr.

Gyermeteg orr.

Elszánt orr.

Ravasz orr.

Komondor-orr.

Ábránd-orr.

A szerkesztő közlései.

Azok a közlemények, amelyek hozzánk beküldettek, ha nem jelennek meg: nem használhatók. Sok, különben érdemes munkát sajnálattal mellőznünk kell. A közzé nem tehető dolgozatok között, ha különösen figyelemreméltó akad: arra magánlevélben tesszük meg a magunk megjegyzéseit. — Kézírásokat, amelyeket nem kértünk, fájdalom, nem küldhetünk vissza, és meg sem őrizhetjük. — Az üdvözlőket szívesen köszönjük és a kiadóhivatal hálás azok iránt, akik a «Jövendőt» terjesztik. — A hozzánk beküldött közérdekű és érdekes kérdéseket, hogy a kellő választ megadhassuk, szakférfiaknak adtuk ki. Véleményüket sorra-rendre közöljük. — Több kérdésre: Eredeti verset is kiadunk, csak hogy annak nagyon jónak kell lennie. A gyenge, vagy középszerű költemények közlése nem hazafias kötelesség.

E lapokban helyet talál minden megokolt, a kellő irodalmi formában jelentkező vélemény, ha az jelentőségteljes és érdekes. A szerkesztő és a lapbelső munkatársai, mindazok, akik együtt a szerkesztőség fogalmát alkotják: első sorban a maguk véleményeért, meg-

győződéseért, ítéletéért és tudásáért törnek lándzsát és mint a «Jövendő» irányát, a kellő következetességgel igyekeznek körösztilvinni. Az olvasó azonban nem egyszer fog találkozni ellentétes irányok szószóólóival, akiket sem megcsillagozni, sem megbélyegezni nem fogunk, ha csak egygyek velünk a célban: az emberi és nemzeti igazságok keresésében. Nem szabad türelmetlenkednünk a felfogások különbözősége miatt és nemcsak hasznos, de élvezetes is lesz az olvasóra nézve, ha minden nagy szempontot lát, ami ma idehaza — vagy szer- te a világban — mutatkozik, kínálkozik, vagy jelentkezik.

A kiadóhivatal közlése.

A «Jövendő» előfizetési ára: egy hóra 1 korona, (félévre 6 korona), amelyért Budapesten a kiadóhivatal pénzbeszedője jelentkezik.

A hónapközben jelentkező előfizetőket kérjük, jelöljék meg: mely hónaptól és meddig óhajtanak előfizetni, hogy az eddig megjelent számokat nekik megküldhessük.

A kiadóhivatal kéri a lapolvasóit: küldjék be azon ismerőseiknek címeit, akiknek a «Jövendő» mutatószámát be akarják küldeni.

JÖVENDŐ

1903. MÁRCIUS 22.

Kossuth.

Beszélgetés Wlassics Gyulával.

A. Z. Az új magyar helyesírás.

A német kacérkodik.

A kocsivezető.

Az obstrukció.

Új keresztesháború.

Gárdonyi: Gyermekkori emlékeim.

Matlekovits Sándor: A cukor jövődjéje.

Pekár Gyula: Szerelmi törvényszékek.

Dr. Blaskovich Sándor: A szocializmus ma.

Új költők.

Ambrus Zoltán: Külföldi regényírók.

Bródy Sándor: Pesti Dekameron.

Ujházy: Régi nagy színészekről.

Braun Sándor: Egy kereskedő naplója.

Úrnők a szegénységről.

Ábrányi Emil: Önkritika.

Erdős Renée: Egy leány élete.

Tolstoj: Háború és béke.

Természettudomány.

A forradalom.

Az országgyűlés.

A szerkesztő közlései.

Hirdetések.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Gárdonyi Géza.

Szerkesztőség: Honvéd-utca 10.

Kiadja: A Jövendő kiadóhivatala, Honvéd-utca 10.

A Jövendő előfizetési ára egy hónapra: egy korona, félévre 6 korona.
A Jövendő megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásokban.

A (Lampel) Wodianer ház.

— A legrégebb magyar könyvesház. —

Előttünk van a **Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai)** cs. és kir. udvari könyvkereskedő cég kiadói jelentése a cég 1902. évi működéséről. Száraz könyvcímek szakszerű felsorolása ez a jelentés; de minden szárazságában is lüktető eletről tesz bizonyosságot, nagyszabású üzleti tevékenységről, melyet ez az elsőrangú kiadó cég a magyar kultúra szolgálatában fejt ki. A cég üzletköre felöleli a szépirodalom és a szakirodalom csaknem minden ágát. Gyűjteményes vállalatai páratlan eszközei az ízlés és a művelődés népszerűsítésének. 214 kiadvány, díszművek, albumok, gyönyörű illusztrált munkák, tankönyvek, ifjusági iratok, népies kiadványok — a gyümölcse az elmúlt év lankadatlan munkájának, amelyből kivette a részét a magyar irodalomnak és festőművészetnek csaknem minden számottevő tagja. A magyar kultúrának egyik legrégebb és legerősebb oszlopa e cég.

A kiadói jelentés a következő címeket foglalja magában: Szépirodalom. Gyűjteményes vállalatok (Remekírók képes könyvtára, Magyar könyvtár, Fővárosi színházak műsora, Munkás Füzetek). Jogtudomány, Törvények, Hittudomány, Nevelés, Oktatás, Ének, Nyelvtudományok (Görög- és Latin nyelv, Magyar nyelv és irodalom, Francia-, Német-, Angol-, Olasz- és Tót nyelv), Természettudomány és orvosiak, Történelem, Életrajzok, Mennyiségtan, Ipar és Kereskedelem, Földrajz, Útleírások, Térképek, Ifjusági iratok, Képeskönyvek, Vegyesek, Zeneművek, Jegyzékek.

Az irodalomnak egész encyklopédiája egy olyan könyvjegyzék, mely a **Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai)** nagy könyvesházából kikerül. Kötetnyi könyvkellene hozzá, hogy érdeme szerint ismertessük. Hát csak válogassunk belőle úgy találomra.

A szépirodalmi kiadványok közül ki kell emelnünk **Dóczy Lajos** munkái végleges kiadását, amelyből az elmúlt év folyamán három újabb kötet jelent meg és **Radó Antal Költők Albuma** című díszmunkáját, amely új, díszes, de olcsóbb kiadásban látott napvilágot.

A gyűjteményes vállalatok közül első helyen említjük a **Remekírók Képes Könyvtárát**, a cég eddigi legnagyobb kiadványát, amelynek második sorozata, újabb hét díszes kötet, népszerűsíti hazánkban a magyar és a világirodalom remekműveit.

A Magyar Könyvtár, amely a magyar közönségnek legkedveltebb olvasmánya, az elmúlt év folyamán érte meg fennállása ötödik esztendejét. 300-dik, jubiláris száma megjelenése alkalmából jubiláris katalogust adott ki a cég, amely száznál több magyar és külföldi író arcképét tartalmazza. A Magyar Könyvtár tavaly 49 új számmal bővült.

A Fővárosi Színházak Műsora 24 új számot adott, széthordva országszerte a fővárosi színházak sikert aratott premiérejeit és műsordarabjait.

A Munkás Füzetek-nek, a munkásosztály egyetlen magyar könyvtárának, tavaly jelent meg a második évfolyama, 20 újabb számmal gyarapítván ezt a jelentős szociálpolitikai vállalatot.

Valósággal káprázatos az az eredmény, a mit Wodianerék egy-egy ilyen füzetes vállalattal, mint a Magyar Könyvtár és Fővárosi Színházak Műsora, az irodalom népszerűsítésének nagy kulturmunkájában elértek. Csak úgy találmra idézünk néhány írot, aki ebben a két vállalatban, újabb időben, kiadóra talált. A Magyar Könyvtár-ban Gorkij, Petőfi, Apponyi Albert, Conan Doyle, Ouida, Turgenyew, Mikszáth, Maeterlinck, Jókai, Ambrus Zoltán, Shakspere, Ignotus, Dóczi, Beöthy Zsolt, Goethe — a moderneknek és klasszikusoknak milyen impozáns gárdája ez! Pedig ez csak egy sorozat! És immár 300 ilyen füzet van forgalomban a külföld s a mi java írónk legszébb munkáiból.

Vagy a Fővárosi Színházak Műsora, mely potom pár krajcárért lehetővé teszi, hogy az ország legtávolabbi részén is már a premiére napján gyönyörködhessék mindenki a drámai Múza legújabb termékeiben. Brieux, Sudermann, Bisson, Ibsen, Sardou, Echegaray, Hauptmann Gerhard, Géczy, Guthi — Rákosi Viktor, Rózsa Miklós, Molnár Ferenc, Fényes Samu, Pekár Gyula, Somló Sándor, Martos Ferenc, Ohnet, Pásztor Árpád, Weber Pierre — mind e nevek, melyeket éppen a legutóbbi hetek színlapjairól ismer a közönség — ebben a vállalatban kerültek a színpadról az irodalomba, másfél száz elődjükkel egyetemben s itt maradandóbb helyre találtak, mint a színpad ingatag világában.

A gyász.

Régi esztetikai tapasztalat, hogy az emberi érzések és hangulatok külső kifejezésére igen alkalmas eszköz a szín. Hogy ebben a színnyelvben nagy igazság rejlik, azt bizonyítja, hogy a legkülömbözőbb népeknél és nemzeteknél egy-egy szín fejezi ki az érzelmek gazdag skálájának egy-egy hangját. Az irigység a sárga, a düh a vörös, az ártatlanság a fehér szín jegyében jelenik meg mindenütt széles e földön. De mind e színeknél még nagyobb konformitást tapasztalhatunk az egyes népfajoknál a gyász külső kifejezésében. A kedély szomorúsága, melyet valamely kedves emberünk elhunytá fölért érzünk, keleten és nyugaton, északon és délen a fekete ruhaviseletben nyer külső megtestesülést s a modern ipari termelés speciálizálásának megfelelőleg mindenütt külön gyászruháipar fejlődött ki. Ha szabad a gyászszal kapcsolatban örömről beszélni, valóban örvendetes tünete konfekciós iparunk magas színvonalának, hogy immár nálunk is van olyan ipartelep, mely magas tökélyre vitte a gyászruhák készítését. Ezen a téren megfelelni a finomult ízlés követelményeinek annyival is nehezebb, mert hiszen csak néhány óra áll a készítő rendelkezésére, mely alatt szabást, varrást és díszítést szépen, ízlésesen s a test változó formáihoz idomítva kell elvégeznie. Mind e követelményeknek teljes megelégedésre eleget tesz a Horváth és Halász cég női ruha üzlete, mely már régtől fogva előkelő hírnévnek örvend. A cég most helyezte át üzletét a Váci-utca 26. szám alá, ahol úgy, mint eddig, 4 óra alatt, tehát gyorsan, szépen, jól, ízlésesen készülnek a legkülönbözőbb női gyászruhák.

Párisi divat Budapesten.

A francia főváros tavaszi újdonságai megérkeztek és láthatók a Váci-utcában. Selyem alsószoknyák, bluzok, finom csipkés ingek és jouponok a legízlésesebb és legfinomabb kivitelben kaphatók Schreier Viktor és Társánál, Váci-utca 26. Az előkelő árúház főnöke csak a minap érkezett haza külföldi utazásáról, magával hozva a párisi divat újdonságait.

Első Magyar Üvegyár. Az Első Magyar Üvegyár budapesti raktárát a napokban helyezte át a Fürdő-utca és Ferenc József-tér sarkára, a Diana-fürdő épületébe. Ezen a nagyforgalmú helyen a fővárosi közönségnek alkalma lesz gyönyörködni a nagy kirakatokban elhelyezett herencsvölgyi gyönyörű és művészi kivitelű kristályüveg-gyártmányokban, melyek a közönség részéről mint a magyar iparnak kiváló termékei a legmelegebb pártolásra érdemesek. Ezúttal említjük meg, hogy a budai kir. várpalota összes üvegekészletei is ennek a gyárnak a műhelyéből kerülnek ki.

A vásárlás tudománya.

Szépet, jót olcsón venni: ebben foglalható össze a vásárlás tudománya. Nagy tévedés azt hinni, hogy legolcsóbban az vesz, ki a legkisebb összegért kap bizonyos portékát. Az olcsóság kelléke azon fordul meg, hogy az ember a megvásárolt tárgy valódi értékét kénytelen csak megfizetni, nem pedig többet. Rossz árúért kevés pénz mindig több, mint jó árúért több pénz. Az ár álljon arányban a megvett tárgy becsével, ez a legfőbb szabálya a vételnek.

A vásárlás e tudományát gyakorolni leginkább módunkban áll Budapesten abban a francia nevű magyar üzletben, melyet az egész ország «Palais Royal» neve alatt ismer. A míg ez az üzlet nem létezett, finom, szép és elegáns díszmű-árúért Bécsbe kellett felrándulni. Gyökeresen megváltozott ez a függőségi viszony azóta, hogy Orlai Sándor, a cég elhunyt tulajdonosa, másfél évtizeddel ezelőtt koronaherceg-utcai fényes üzletét megnyitotta.

A «Palais Royal» elsősorban világhírű gyémántutánzataival csinált karriért. Tartósságra, szépségre nézve egymás utánzat sem vetekedhetik velük, s ha az utóbbi években a drágakőutánzatok az előkelőbb társadalmi körökben is általános kedveltségre tudtak szert tenni, ez elsősorban a «Palais Royal» érdeme.

Különös elismerést aratott a «Palais Royal» igen izléses bőrdíszműárúival, melyekből a műipari produkció legszebb termékei vannak felhalmozva a cég üzletében. Az ország határain túl is dicsőséget szerzett a «Palais Royal» hazai kereskedelmünknek, minek ékes bizonyosága az a számos kitüntetés és érem, melylyel az üzlet tulajdonosát kitüntették. Többek közt a persa sah is kitüntette Orlai Sándort a nap- és oroszlánrenddel s az udvari szállítói címmel.

Szerencsejátékok. A modern élet viaskodásában, melyet a hírneves angol tudós oly találóan jellemez a «küzdelem a létért» jelszavával, mind nagyobb s nagyobb tért hódít a szerencsejáték. Kártya, lutri, főzsdejáték, lóversenyfogadás, mind reményt nyújtanak arra, hogy a végzetben bízó emberek könnyen és hirtelen megszabaduljanak a megélhetés nehéz gondjaitól. Ámde valamennyi ilyen mű játékban túlnagy a kockázat. Gazdaságilag észszerűen, a reménybeli haszon s a kockázat közötti helyes arány egyedül a sorsjegyen van megvalósítva.

Ennek köszönheti a sorsjegy roppant nagy elterjedtségét. A számító, gondolkozó emberi elme rég rájött arra, hogy legkevésbé kockázott, mert a nyereség legtöbb kilátásával felruházott szerencsejáték a sorsjegyek vásárlása. És nem csodálkozhatunk azon, ha nálunk is, a gazdaságilag kevésbé művelt országban, a sorsjegyek nyilvánvaló előnyei ma már közismertekké váltak.

A magyar sorsjegy-üzlet popularizálásában oroszánrészt jut a Merkurbank-nak. Szerény magánváltóüzlet kis kezdetiből ez az intézet idővel hatalmas finansiális vállalattá fejlődött, mely kuláns, szolid és megbízható üzletvitelénél fogva még a gazdasági pangás legszomorúbb esztendeiben is megtudta állani a helyét. Ma már gyönyörű váci-utcai palotájában (37. szám alatt) székel a Merkurbank és váltóüzlet részvénytársaság s mialatt mellette sorra kidőlték a váltóüzletek, ez a cég egyre nagyobb és nagyobb klientelát tudott hódítani.

Különösen az ígérvények meghonosításában ért el nagy sikereket a Merkurbank. Néhány korona lefizetése ellenében mindenki megválthatja azt a jogot, hogy a legdrágább sorsjegyekre játszassék, úgy, hogy az esetleges veszteség a kockázott összeg csekély voltánál fogva alig válik érezhetővé, holott csakúgy nyerhet az ígérvény tulajdonosa, mintha akár a sorsjegy maga volna a ládafiában.

Hogy pedig a vevőközönseget mindig részletesen tájékozza sorsjegyei tekintetében, a Merkurbank Merkur címmel hiteles sorsolási lapot ad ki, melynek nagy elterjedtségét s kedveltségét az a pusztá tény is bizonyítja, hogy immár XXXIII. évfolyama jelenik meg Berger Mór szerkesztésében.

A Merkurbank ezenkívül takarékbetéteket fogad el gyümölcsöző elhelyezésre, teljesít tőzsdei megbízásokat, utalványokat s hitelleveleket bocsát ki a világ valamennyi fontosabb külföldi piacaira s műveli a váltóüzlet valamennyi ágát.

Mindenki, aki pénzét gyümölcsözően akarja elhelyezni, teljes bizalommal fordulhat tehát e régi, hírneves intézethez, mely immár négy évtized óta szolgálja híven a nagyközönség anyagi érdekeit.

A levegő hatása az egészségre.

Tudós meteorológusok régóta észlelik, hogy a légköri viszonyokban valami nevezetes átalakulás folyik, mely átalakuláshoz kétségkívül hozzájárultak azok a föld méhébeni háborgások és vulkánikus kitörések, melyek legutóbb napirenden voltak s amelyek tagadhatatlanul befolyással voltak a légköri viszonyokra. Ehhez képest változtak az éghajlati viszonyok is s ez a változás talán sehol sem szembeötlőbb, mint éppen Magyarországon. A gyakran és hirtelen változó időjárás, a mind gyakoriabbakká váló nyirkos ködök száz rejtett veszedelemmel fenyegetnek, betegséget okoznak s főleg a meghülésből eredhető betegségek számárányát növelték meg aggodalomkeltő mértékben.

Hosszabb idő óta különösen Anglia lakossága szenved sokat az így keletkezhető bántalmaktól, amin — ha tekintetbe vesszük a Brit félsziget ködös klimáját — alig csodálkozhatunk. De fontosabbak és szomorúbbak reánk nézve a statisztikának amaz adatai, melyek azt mutatják, hogy Anglia után Magyarország az, ahol legtöbb az ily megbetegedések száma. Hazánk éghajlati viszonyai, életrendünk, táplálkozásunk s még sok más az okozója annak, hogy ez így van. Az ily előfeltételek mellett keletkezhető bántalmak között az első helyet a csúzos megbetegedés foglalja el, a mit a nép nyelve szaggatás, hasogatás stb. jelzőkkel fejez ki. Ebben a nyavalyában úgyszólván minden második ember szenved nálunk s alig van valaki, aki elég szerencsés elkerülni élete folyamán a csúzt, vagy a köszvényt.

Ha közvetlen veszedelemmel talán nem is fenyeget, de kétségtelen, hogy a csúz egyike a legkellemetlenebb, legkinzóbb betegségeknek. Mint a legtöbb bajnak, ennek is első sorban a meghülés az okozója. A csúzos állapot, *r h e u m a*. Ha ez a keresztcsont táján történik, akkor az úgynevezett «Hexenschuss» lép fel, a mi szintén csúzos baj.

Nem hangsúlyozhatjuk eléggé, mennyire szükséges e betegség ellen való védekezés; sőt ez annyiival inkább fontos, mert a rheumás fájdalmak a szívet és véredény-rendszert is megtámadják s ezáltal szinte beláthatatlanok a további következményei.

S mert e betegség oly gyakori, nem lehet csodálkozni azon, hogy lépten-nyomon találkozunk az ellene küzdők táborával s éppen ezért fontos dolog tudni, hogy hol és miképp kereshetők a gyógyulás eszközei.

E megbetegedés a vér alkalicitásának csökkenésében is keresendő s éppen ezért szokták az orvosok az alkalikus vizet fogyasztatni betegekkel, hogy ily módon távolítsa el a betegséget okozó anyagot a szervezettől — a gyógyulás álljon be.

De hogy mily hosszadalmas dolog ez, az ismert az orvosvilág és azon betegek előtt, kik már e téren is szereztek tapasztalatokat. S ezért fontos Zoltán Béla budapesti gyógyszerész találmánya: a Zoltán-féle kenőcs, melyről számtalanszor bebizonyult, hogy tartalmánál és célszerű összetételénél fogva rheumás és köszvényes fájdalmaknak nem csupán csökkentésére, de meggyógyítására is alkalmas és ma az egyedüli biztos szer. A Zoltán-féle kenőcs az alkáliáknak olyan összetétele, amely felszívódva, a vér alkalicitását növelve, az ízületekbe lerakódott kóros alkatrészeket eltávolítja s a betegség javulását gyors tempóban idézi elő. Ez a fontossága a már világhírű páratlan szernek s ez a magyarázata annak, hogy a szer úgy a bel- mint a külföldi kórházakban, valamint a magángyakorlatban ezer és ezer esetben történt alkalmazásánál oly pompásan bevált.

Dr. X.

Megszűnt a verseny.

Azok az idők elmúltak hál Istennek, amikor a magyar gavallérok drága londoni ruhákba ölték pénzüket. Az angol divat és az angol ízlés most is megőrizte ugyan uralmát a férfiviseletben, de — székvárost cserélt. Most már itt van a rezidenciája Budapesten, a Károly-körúton, a Koch Testvérek férfidivat-árúházában. Felöltők, öltözetek ezerféle változatai vannak itt dús raktárban. Formában, anyagban egyaránt versenyeznek a londoni szabók munkáival, csak egyben maradnak alatta: — az árban. Mert a Koch Testvérek árúházában oly olcsó minden, hogy Budapesten hovatovább több ember fog korrekt londoni divat szerint öltözködni mint — Londonban.

Fogak. A legújabb módszer szerint beillesztek teljes fogsorokat és egyes fogakat fájdalom nélkül. A gyökér eltávolítása fölösleges. Rosszul illő fogsorok olcsón átalakíttatnak. Az általam beillesztett fogsorok a valódi fogaktól meg nem különböztethetők és rágásra jóállással kitűnően használhatók. Vidékiek 24 óra alatt kielégíttetnek. Részletfizetésre is. **Grossmann S. Sándor**, VII., Erzsébet-körút 50. I. Royal szállodával szemben. «Fogorvosi intézet.»

A Blúz jövője. A női ruházatok egyik leghálásabb és legszebb viselete a blúz, mely a napról-napra változó díszítések és újabb előállításban még beláthatatlan ideig divatban marads melyekben úgy föltűnő ízlés-, kitűnő szabás- és olcsóságra nézve, az egyedüli és kizárólag blúz-árúház Zoltán Dezső, Király-utca 30. ajánlható. Nagyszabású blúz-árjegyzékét rajzokkal ingyen küldi. Állandó blúz-kiállítás. Saját műhelyei. Szigorú szabott árak.
